

28. заседание

Четвъртъкъ, 7 февруарий 1924 г.

(Открито отъ председателя д-ръ Т. Кулевъ, въ 16 ч. 10 м.)

Председателъ: (Звъни) Моля г. секретаря да провѣри по списъка числото на присътствуващитѣ г. г. народни представители.

Секретарь Г. Семерджиевъ (д. ст): (Прочита списъка. Отъ заседанието съ отсъствуваха следнитѣ народни представители: Алексиевъ Никола, Алневъ Афузъ Саджкъ, Биевъ Христо, Бояджиевъ Стефанъ, Бръшляшовъ Цоню, Гоговъ Дѣлчо Тодоровъ, Господиновъ Христо II, Гочевъ Стефанъ, Деликоцевъ Цанко, Димитровъ Парашкевъ, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Кабакчиевъ Христо, Калчевъ Панайотъ Типчевъ, Малиновъ Александъръ, Марковъ Мило, Милковски Александъръ, Михайловъ Христо, Мочуровъ Велико, Нейчевъ Адамъ, н. Николовъ Маринъ, Панайотовъ Тодоръ, Пехливановъ Костадинъ, Поповъ Проданъ, Пждаревъ Никола, Сапунджиевъ Никола, Черневъ Христо, Чернооковъ Георги, Юртовъ Георги и Яламовъ д-ръ Георги).

Председателъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Отъ 247 души народни представители отсъствуватъ 67. Значи имаме нужното число присътствуващи споредъ правилника за откриване на заседанието.

Обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристъпимъ къмъ дневния редъ има да ви направя нѣкои съобщения относно отсъскитѣ, които съмъ далъ на нѣкои отъ г. г. народнитѣ представители по важни домашни причини, а именно:

На г. Петко Разсукановъ — 1 денъ;
На г. Никола Кемилевъ — 5 дена, и
На г. Панайотъ Калчевъ — 10 дни.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — продължение дебатитѣ по предложението за одобрение конвенциитѣ, сключени въ София на 26 ноември 1923 г. между България и Кралството на сѣрбитѣ, хърватитѣ и словенцитѣ.

Има думата народниятъ представителъ г. Янко Санжзовъ.

Я. Санжзовъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Правителството е поставило на дневенъ редъ вчера едно експозе на г. министра на външнитѣ работи, по поводъ конвенциитѣ сключени съ Сърбия. Споши още при закриването на заседанието г. министъръ-председателъ заяви, че ще свърже дебатитѣ по това експозе съ една декларация, която той ще направи и по поводъ на която ще иска отъ Народното събрание единъ вотъ на довърше.

Азъ смѣтамъ, че тия дебати по външната политика не сж излишни, тѣ сж полезни. Г. Теодоръ Теодоровъ споши ни каза, че колкото по-малко се говори по външната политика, толкова по-добре. Но той не ни каза дали колкото по-малко се работи по нея, е по-добре или по-зле. Правителствата си работятъ, народнитѣ представители и представителитѣ на разнитѣ обществени групи говорятъ; дали правителствата се съобразяватъ съ говореното отъ общественитѣ групи — не знаемъ дали г. Теодоръ Теодоровъ смѣта, че това е нужно да става. Въ миналото, когато пълната деятельность на г. Теодоръ Теодоровъ е била развивана, възможно е да сж били работитѣ тѣй, както той ни казва — по-малко да се говори, повече да се работи; можемъ да говоримъ за миръ, а да работимъ за война. На тая политика ние не можемъ да бъдемъ партизани.

Външната политика на една държава, на една страна, и въ миналото, а особено днесъ, не може да става задъ гърба на народа. Ако тя не е изразъ на това, което наро-

дътъ чувствува въ своята мисляща частъ и формулира чрезъ своитѣ общественни представители; ако тя не е изразъ на тѣй проявената народна воля, тя ще бѣде политика на едно меньшество, тя може да бѣде и полезна и вредна, но за нея не народътъ ще носи отговорностъ. И за туй ние и въ миналото не сме били съгласни съ такава политика, и днесъ не можемъ да бъдемъ съгласни — тя е захвърлена вече въ архивата. Отъ като покойницитѣ Уйсонъ се яви начело на съглашенцитѣ и заяви, че външната политика не може да бѣде друга, освенъ изразъ на народнитѣ тежнениа, отъ тогава нѣма държавници, които да твърдятъ, че външната политика може и да не се съобразява съ тежненитя на народа въ неговото мнозинство.

Г. Теодоровъ (д. ст): Нито азъ го казвамъ.

Я. Санжзовъ (с. д): Добре.

Г. Теодоровъ (д. ст): Азъ смѣтамъ, че трѣбва да бъдемъ напълно съгласни, но да не се говори много, да не се дрънка.

Я. Санжзовъ (с. д): Накрай време излиза, че и Вие се съгласявате съ една необходимостъ, защото най-сетне трѣбва да сме се научили, че срещу ржжепъ не се рита. Така че, добре направи правителството, дето ни повика дукъ да разискваме по външната политика на България. Азъ споши нѣмакъ честта да изелушамъ експозето на г. министра на външнитѣ работи, но днесъ го четохъ почти въ екстензо въ вестницитѣ. Г. министърътъ захваща много отъ далечъ — може-би е добре — да покаже, че България, намирайки се на туй мѣсто, на което българскиятъ народъ се е събралъ на този кръстопкъ на Балканитѣ, ще трѣбва да търпи влиянията на единъ по-голямъ сили отъ нейнитѣ сили и отъ нейнитѣ желаниа. Отъ нашето освобождение насамъ ние сме били принудени да търпимъ две политики — политиката на Русия и политиката на Австро-Германия. Какъ се е смѣтало да се достигатъ целитѣ, които българската външна политика си е поставила, това е историята на българскитѣ управления отъ 30 години насамъ. Добри ли сж, лоши ли сж тия опити, показватъ резултатитѣ. Ние се принудихме да държимъ една голѣма войска, ние се принудихме 25, 30 години да се готвимъ за война. Защо? Защото въ миналото нашето племе бѣше преобединено; части отъ нашето племе останаха въ съседнитѣ държави и политиката на нашитѣ правителства се насочваше въ първо време, да подобри положението на тия угнетени части отъ нашето племе, и по-нататкъ, ако е възможно, да спомогне и за тѣхното освобождение. Разни форми прие това стремление на нашитѣ правителства, обаче едно си остана трайно — че освободена България е длъжна къмъ своитѣ сънародници, и ако даже ние не го усещаме, ежегодно преливащитѣ вълни отъ бѣжальци отъ угнетенитѣ страни пакарваха тѣй или онакъ нашитѣ политически партии и правителствата да се заематъ съ тѣзи задачи. Достигането на тия задачи, подобрене положението и освобожданието на съплеменницитѣ ни, не можеше да се извършва вън отъ рамкитѣ на дветѣ голѣми боящи се сили въ югоизточна Европа — Австрия и Русия. Това ни казва съ други думи и г. министърътъ на външнитѣ работи. Дѣлото на миналото не сполучи, военнитѣ усилия не дадоха резултати. Г. министърътъ на външнитѣ работи хвърли една тъмнина върху тая точка, като казва, че неуспѣхитѣ се дължатъ само на това, че външнитѣ влияния сж били по-силни отъ насъ. Съвършено вѣрно: външнитѣ влияния сж били по-силни и заради това ние не сме успѣли

да сполучимъ. Но какви граници тукъ имаме ние на нашитѣ усилия — тамъ е въпросътъ. Ако ние бѣхме раздѣлили голѣмата целъ — обединението на племето — сполучно съществуване на нашитѣ съплеменници въ другитѣ страни — на етапи, споредъ развиващитѣ се събития и влияния, възможно е ние досега да бѣхме ликвидирали съ националния въпросъ въ единъ или другъ смисълъ. Но ние това не го направихме и не бѣха външнитѣ влияния, които ни накараха да разширимъ границитѣ на нашитѣ искания. Туй разширение е дѣло на нашето разбирание, на разбиранията на нашитѣ правителства; то е дѣло на ръководителитѣ на тая политика. И отъ 10 или отъ 12 години насамъ ние имаме да се справяме и тукъ, въ Народното събрание, и вънъ въ обществото съ тази проблема: доколко сѫ причастни партиитѣ и правителствата въ несполуката на ония усилия, които цѣлиятъ народъ на два пътя приложилъ съ кръвта си, за да разреши националния въпросъ.

Анкетни комисии има две по работата на две правителства; щѣше да има и още една анкетна комисия — но, тя престапа, защото бѣше безсмислена — за катастрофата, която ни сполетѣ при управлението на Малиновъ—Костурковъ. Така че, когато освѣтляваме миналото и когато тѣй го освѣтляваме, както го освѣтлява г. министърътъ на външнитѣ работи, не бива да се закрива отъ българското общество и фактътъ, доколко нашитѣ управления сѫ били причастни въ несполуката за несполуката на усилията за обединението на племето ни.

По-нататъкъ. Ние днесъ се намираме при едно ново положение на България. Не само че сѫ забравени или изоставени турци на втори, на трети и на четвърти планъ нашитѣ стремления за обединението на племето, за създаването на едно по-сполучно положение на нашитѣ съплеменници въ другитѣ страни, но ние едва можемъ да се справимъ съ тежеститѣ, които се наложиха на нашата държава, която ни оставиха, тежести стопански, тежести финансови, тежести политически. Вчера тукъ въ пленума на това Събрание единъ отъ нашитѣ бивши държавници можа да каже тревожителни думи, че ние, като си легнемъ вечеръ, не знаемъ при какво положение ще се събудимъ сутринъ.

Нѣкой отъ споговоритѣ: Не е толкова страшно.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Това го каза г. Малиновъ, и ако той може да го каже, той все що има известни основания, за себе си и за своитѣ близки партийни приятели, за да го заяви отъ трибуната на Народното събрание. Искамъ да кажа, че и политически нашата държава днесъ е въ едно положение, което не ни дава да бъдемъ сигурни за утрешния день.

Да се занитаме тогава, кой въ миналото е поставилъ страната ни въ тѣзи тревожни и неизвестни условия на съществуване и какво можемъ да направимъ, за да излѣземъ отъ него? Това е въпросътъ, който дебатираме.

Миналото ще го съдятъ историкитѣ, ще го съди обществото, като взостава единъ и възвиква други общественици палице. За днешното, за новото кой е виновникътъ? Отъ 9 юний насамъ, когато поехте вие управлението на страната, какво се е направило, за да се смеятъ условията на нашето международно съществуване, или пъкъ за да бъдатъ отеготени?

С. Василевъ (д. сг): Когато поехме, г. Сакжзовъ, властта, а не „поехте“. Една малка корекция.

Председателъ: (Звъни)

Я. Сакжзовъ (с. д.): Признавамъ тая поправка, приемамъ я.

Когато поехме управлението на 9 юний, какво направихме ние, за да смеятъ условията на нашето съществуване? Ние имахме, за голѣмо съжаление, твърде малко време да се занимаемъ съ това. Венчнитѣ ни усилия бѣха на първо време насочени да оздравимъ положението на повата власт и постепенно се увлѣкохме въ създаването на по-голѣми обществени сили, които да превъзмогнатъ другитѣ обществени сили въ страната. Прижата за голѣмитѣ български въпроси ние я подведохме подъ въпроса за осигуряване съществуването и продължаването на повата власт. Г. министърътъ на външнитѣ работи, преди създаването на Камарата, цѣляше възможността да свика българскитѣ общественици и да се съвещава съ тѣхъ. Участието съ по единъ представител отъ партия въ министерството въ такива тревожни времена не винаги е до-

статъчно. И ако е било достатъчно, ръководителитѣ на политиката не биха правили множество опити да се допитватъ до настроенята и до теженията на народнитѣ маси въ лицето на тѣхнитѣ обществени представители. Въ разстояние на шестъ месеца, на осемъ месеца днесъ имаше контакти между правителството и общественитѣ групи. Ето защо тази частъ на нашата политика, съ която днесъ се занимаваме, не бѣ досега достояние на българскитѣ обществени групи и за това ние можемъ да се занитаме: какво е направено, отъ респективния министъръ на външнитѣ работи въ неговата областъ до момента, когато той излиза за първи пътъ предъ насъ да дебатира въпроса за външното положение на нашата страна? Той не е единъ въпросъ кабинетенъ, той не е единъ въпросъ дори на тѣсната група на Демократическия съговоръ и на коалицията; той е въпросъ на цѣлата Камара, на цѣлия народъ и като такъвъ, предъ този форумъ, предъ народното представителство, ние искаме да го разгледаме. Направихъ туй отклонение за любезния Славейко Василевъ, за да му дамъ единъ задоволителенъ отговоръ, дали като сме поели управлението, отъ 9 юний досега, ние можемъ да знаемъ всичкитѣ стѣпни на управлението по този ресоръ, за който говоримъ.

Въпросътъ за днешна България и за нейнитѣ съплеменници е поставенъ днесъ въ Европа при единъ съвсемъ други условия, отколкото е билъ преди войнитѣ. И струва ми се, че ние не ще направимъ зле, ако вземемъ да видимъ при какви условия е поставенъ той, въ каква срѣда, какви сѫ влиянията, на които българскитѣ въпроси е изложенъ. За голѣмо затруднение на изучаванята, европейската срѣда не е нѣщо цѣло и непроменяемо ес. Отъ 5 години насамъ Европа се измѣнява; измѣнява се и за насъ, общественитѣ групи, които следимъ настроенята, измѣнява се и за правителствата. На първо време подиръ войнитѣ, българскитѣ въпроси бѣше много просто поставенъ. Снощи сѫ тревожни думи г. Теодоръ Теодоровъ ни каза, че ние имахме да се молимъ за запазване съществуването на България. Ние бѣхме победени. Въ Европа имаше тогава само победители и победени, и при такова положение не оставаше друго нищо, освенъ да се изтъкнатъ жизненитѣ интереси на една цѣла нация и да се апелира къмъ чувството на справедливостъ, къмъ чувството на съжаление, ако щете — една роля, съ която г. Теодоръ Теодоровъ намисляше, че България може да се вземе и да направи известни успѣхи. Това мина, положението на Европа се измѣни. И тукъ азъ съмъ длъженъ да разширя въпроса малко и да засегна често срѣщаното въ нашия Парламентъ и въ българското общество насочване нашето внимание къмъ едно разрешение на международнитѣ проблеми, което иде отъ Русия. Азъ ще се спра само за нѣколко минути върху тази точка.

Русия, следъ като става съветска Русия, помисли чрезъ своята войска да може да подкрѣпи или да възбуди въ Европа социална революция. Тя мислѣше да може въ Германия, Австрия, Франция и другаде да повдигне социалната революция и съ туй да даде пълно освобождение на угнетенитѣ народи. Тази задача мина, тя не сполучи. Съветска Русия ограничи следъ това своята задача — да може да влияе на съседнитѣ ней малки държавници, на Полша, Литва, Финландия, Естония. И тамъ, въ едно скоро време, тя намѣри непреодолими граници, тя срѣгна единъ новъ желязень обръчъ и се дръпна по-надире. Тогава Руската съветска република, въ желанието си да влияе върху съдбинитѣ на Европа, се насочи къмъ Изтокъ; чрезъ нецивилизованята Изтокъ на азиатскитѣ племена — тя искаше да раздруса английското и други влияния и да се прояви въ Европа. И туй трето пълно оштане скоро намѣри своя край и Русия остана да се грижи една за себе си. Днесъ съветска Русия не може да допринесе, така както е стопански, финансово и търговски изолирана, нищо за освобождението на никакви чужди държавници, племена, националности. Съ този въпросъ е ликвидирано. Когато Русия влѣзе въ европейския икономически строй и започне да пренася своитѣ сурови произведеници и да взема отъ Европа наново фабрики, когато тя стане неразривна частъ отъ европейската икономика, ние ще видимъ дали ще може Съветската република, ако остане още, да влияе тѣй или иначе за облекчение участието на угнетенитѣ националности. За насъ, за и за всѣки раземждаващъ, считащъ се съ реалността политикитѣ, ролята на Русия въ това отношение е завършена. Остава може-би една незначителна частъ влияние, което тя може да указва, като раздухва революционни и комунистически движения въ съседнитѣ страни, но тѣй ще бъдатъ повече пакостни,

отколото освободителни движения. Това е единствената надежда на комунистите върху влиянието на Русия за освобождението на угнетените националности.

Оказа се друго едно влияние да излиза от страна на победителите Англия и Франция.

Англия скоро реши за себе си въпроса. Тя започна въ лицето дори на създателя на Версайския договор, Лойд Джордж, да атакува самия този Версайски договор, тя започна да клатушка, да раздрусва съюза си с Франция, съгласението си с Франция. Англия скоро реши за себе си въпроса въ лицето на нейните либерална и консервативна партии, че тя не може по никой начин да се намесва въ европейската политика вън от влиянието на Франция и на Белгия. Борбите, които води непосредствено Лойд Джордж, Бонар Лоу и последният министър Балдуин, са борби за едно по-самостоятелно действие на Англия на континента, обаче, тя не може да се освободи напълно от влиянието на Франция и, ако щете, на Белгия.

Втората велика държавна победителка, Франция, започна след договорите да играе една твърде голяма роля. Вън от това, че тя сама се въоръжи от глава до пети и стана най-силната милитаристична държава на континента, но тя започна да въоръжава и малките, повозначни държавици; тя започна да създава една система на съюзи, и въ тази система на съюзи ние, българите, усетихме пълно удар на победителите. Ние не можехме да се изтрием откъм извън влиянието на французките управления, за да възвемъ и ние въ крага на нейните намърения. Кабинетът на Стамболийски се е мъчил да лавира и да спечели за себе си нещо от това влияние. Г. министърът на външните работи, комуто документите са предъ лицето, би могъл да ни каже нещо повече въ тази област, ако има оставено нещо въ архивите. Но фактически е неоспоримо, че на България тежеше твърде много натискът на Франция да възвеме съзнателно България въ орбитата на френското влияние. Подъ каква форма можеше то да се изрази? Навърно не направо, а косвено. Ние не можехме направо с Франция да третираме, но ние тръбваше косвено чрез Сърбия, чрез Югославия да работим. Ние тръбваше да се подчинимъ на влиянието на Югославия, за да можемъ, подчинявайки се на нея, да спечелимъ известна свобода въ други край на Балканския полуостров. То значеше, обаче да се жертвуват интересите на голяма част от нашите едноплеменници, живущи въ Македония и да се задаволимъ съ миража, съ мечтите за отваряне изхода къмъ Българо море и завземане на една по-голяма или по-малка част от територията на Тракия — един неопределен образ, един изглед, които не можеше да конкретизираше, но които ако веднажъ те увлечеха, щеше да носитъ всичките тежести на таква едно влияние, безъ да бъдемъ сигурни, че ще имамъ напреде си какъвто и да бъде положителен резултатъ.

Мисля, г. г. народни представители, че днешният кабинетъ завари едно подобно положение. Но като завари той това положение, при него се прибави и едно ново влияние, влиянието на третия победител въ Европа — Италия. Тамъ архивите ще ни кажатъ нещо повече; тамъ би могълъ и г. министърът на външните работи въ комисията или въ пленума да ни каже какво е той завършилъ отъ миналото, какъ го е ликвидиралъ и дали то се е ликвидирало. Въроятни е то да се е ликвидирало. И спомни ние чухме пияканцията на г. Малиновъ, че миналия кабинетъ, а може би и настоящият, въ лицето на ръководителя на външната политика, се е увлѣкълъ пъккъ въ това направление. Положително нищо не се знае, но ние бихме могли да бъдемъ тъй или иначе осветлени по това. И този периодъ, и тази фаза на европейското положение е нампната. Съгласението за Флуме между Италия и Югославия е свършено. И азъ снощи чухъ отъ г. Малиновъ да ни казва: „Българинътъ, който е тъй трезвичъкъ, тъй практиченъ като търговецъ, като земеделецъ, като индустриалецъ, въ политиката си е доста фалтастъ и се хвърля сега въ друго едно направление“. Пожеже, въ свързка съ югославянското и италианското съгласение, пъма никакви изгледи да може да се спечели нещо за нашата страна; ние сме се били хвърлили въ падежди къмъ Англия, отъ което ни предостерегаваше г. Малиновъ снощи. Ние чухте въ какви изрази той направи това. Представителят, каза, на английската Лейбъръ парти, Макдоналдъ, предупреди въ английския, че той не може много да очаква отъ неговото управление, че неговото управление има да се справи съ една реалност, и, докато той неговъзможне да си реализира всичките си мечти, не може да очаква далечни резултати. Възможно е Макдоналдъ да каже да се е пара-

вилъ така, но ние ще видимъ по-нататъкъ дали това значи същото и за външната политика.

Сега, въ какво положение се намира българскиятъ въпросъ? Той е поставенъ днесъ въ Европа въ сърдата на тези борящи се тенденции: отъ една страна Франция, която въоръжила себе си до зъби, въоръжава и сръдно-европейските малки държавици; отъ друга страна Италия, която се спогажда съ Югославия и се мъчи, може би, да пасочи пашето внимание на изтокъ къмъ Тракия, къмъ Егейско море; отъ трета страна Англия, въ която се явява на власт едно ново управление, небивало досега въ Англия, управленето на социалисти, на Лейбъръ парти, което носи съ себе си една нова външна политика. И ние въ този комплексъ на влияния искаме да видимъ какво ще бъде положението на българския въпросъ въ неговата голяма цялост и въ неговия ограниченъ размахъ за нашата държава.

Г. г. народни представители! И отъ по-рано се знае, че ние смѣтаме външната политика на една държава да се води не само отъ правителството съ правителства; ние смѣтаме, че е много полезно за единъ народъ да се сблъсква съ пародите, съ които той ще иска да третира. Правителствата нека да си вършатъ своя работа, но задъ правителствата има народи, които влияятъ на политиката на тези правителства. Мислимъ, че минаха вече ония времена, до войните, когато милитаристичните и абсолютни кабинети водиха политики несъмнено съ тежестта на пародните маси. Днесъ положението е намѣнено изгледъ. Днесъ не само ние, представителите на крайните политически групи въ страната, но и представителите на правителството дори иматъ ползата, иматъ задължението да се считатъ съ тежестта на европейските народи и да видятъ въ сърдата на тия тежестни има ли мѣсто, за да се постигне нещо за нашия народъ, за цялостта, които ние си поставяме въ външната политика.

Още по-рано се знаеше, че това, което го има въ Франция, не е трайно, че Националниятъ блокъ пъма да бъде вѣченъ, че той се раздрусва отдолу. И вече имате факта налице, че Националниятъ блокъ е застрашенъ, че блокътъ на лѣвите е вече осъщественъ, че той блокъ на лѣвите има изгледи да извърши утрешното управление въ Франция, макаръ, може би, и да не измѣни коренно външната политика на Франция. Но, въ всеки случай, една промяна става; и тая промяна ние тръбва да я имаме предъ видъ.

Въпросътъ за Англия е още по-яръкъ. Ще преди една и две години се знаеше, че 140-те души депутати отъ Лейбъръ парти измѣняватъ значително политиката дори на консервативното правителство. Лойд Джорджъ и Асквитъ водѣха вече една малко по-друга политика сръдно континента, отколото консервативното правителство. Днесъ Лейбъръ парти очевидно ще води една много по-различна политика отъ тая, която води Балдуинъ. Идваето на Лейбъръ парти на власт въ Англия не е, разбира се, единъ траенъ усѣхъ: тя нѣма болшинство въ Парламента, тя има само 191 или 192 човѣка отъ 615. Но днесъ решително тѣ са поели управленето съ поддръжката на либералите. Въ миролюбивата си политика на континента Лейбъръ парти ще бъде поддръжана и отъ либералите. Каква ще бъде тя — ние не можемъ да се считаме съ крайности. Г. Малиновъ ни каза, че Макдоналдъ се ограничава въ надеждите, които той създава въ сърдата на населението за вътрешната политика. Външната политика още по-малко се подава на влиянието на една страна само. Очевидно е, че и тамъ тръбва да се турятъ известни ограничения. Но въ тази външна политика са заинтересовани не само хората принадлежащи на Лейбъръ парти, не само поддръжките на английската работническа политика, но и кръвниците на английската и либерална политика, дори и поддръжниците на английските консервативни течения. Всякитъ сръдни класи въ Англия са заинтересовани отъ една миролюбива английска политика на континента. А това е вече много. Съ този фактъ европейската политика тръбва да се счита. Азъ нѣма да проуведичавамъ значението тукъ, у насъ, на туй въздействие на една нова политика въ Англия повече, отколото тя може да даде за Европа, но когато поставяме нашия въпросъ въ сърдата на европейските влияния, ние ще тръбна да се съгласимъ, че днешното положение на Европа е съвсемъ друго отъ онова, което бѣше преди единъ година, а още повече се различава отъ онова, което бѣше преди четири години.

Трайна ли е тази консолация на европейските сили въ Европа? За днесъ този въпросъ не е второстепененъ; той е първостепененъ; не знамъ дали правителството и респек-

тивно външният министър отдава значение на този въпрос, но за нас той е много важен. Днешната констелация на силите в Европа, така както я нарисувахъ въ последната нейна стадия, тя не е само трайна, тя ще се развива, тя ще се разширява и задълбочава. Франция подиръ 4—5 години нѣма да бъде Франция на Националния блокъ. Всички ония, които знаятъ нѣщичко по-положително за развитието на модерните нации, ще ви кажатъ, че Франция нѣма да върви назадъ, както г. професоръ Молловъ каза, че тамъ имало едно развитие къмъ фашизмъ. То не е развитие къмъ фашизмъ, но то е прибиждане на застрашенитѣ капиталистически класи къмъ средствата на диктатура, на милитаризмъ, на фашизмъ, за да могатъ да продължатъ досегашната си политика. Това положително, значи, за Франция нѣма да ритне назадъ, а ще се развива. Не само блока на лѣвитѣ — ние имаме надеждата, че и комунистическата партия въ Франция ще премине къмъ една по-реална политика. А нейната многобройност е отъ значение за бъдещето развитие на Франция. Дали тя ще изчезне, или нейнитѣ хора ще се прелѣятъ въ една потѣсна концентрация, то е безразлично. За бъдещата политическа физиономия на Франция ние можемъ да бъдемъ сигурни — Франция ще бъде една лѣва демокрация.

За Англия — има ли съмнение каква ще бъде нейната физиономия подиръ година, две? Англичанитѣ вървятъ стъпка по стъпка напредъ, тѣ не знаятъ развитие назадъ. Ни една отъ тѣхнитѣ обществени групи никога не е правила скокове назадъ, за да прави сегне скокове назадъ. Никой не може да се съмнява, че съзнанието, което е започнало да се издига въ голѣмата работническа класа на Англия ще овладѣе и срѣднитѣ класи на тази страна и значението на миролюбивата политика на Лейбъръ парти, подкрѣпена отъ либерални и срѣдни елементи, ще се разширява и затвърдява. Ето, ние имаме вече два елемента отъ европейскитѣ течения, които образуватъ влиянието на Европа въ полза на демокрацията и, ако щете, на лѣвата демокрация.

Важна е третата държава отъ победителкитѣ, важна е Италия. Тамъ днесъ царува фашизмътъ на Мусолини. Привидно всичкитѣ свободи сѫ погасени и подъ тѣхъ не се усеща туйтиснето на народнитѣ движения. Ние не можемъ да знаемъ въ Италия колко още ще продължава фашизмътъ, но Мусолини съ неговия фашизмъ е по всички въроятности на края на своята азбука. Той скоро ще премине къмъ привличане на общественитѣ групи въ управлението, а щомъ се пробие тази стена, ние знаемъ какво е Италия. Въ Италия също така народнитѣ движения не могатъ да бъдатъ възпрѣни; рано-късно тѣ ще дадатъ една характеристика на италианската политика, която нѣма да се отличава отъ тая на Франция и на Англия. Ето въ каква нова срѣда се намираме ние днесъ, въ каква нова срѣда се поставя българскиятъ въпросъ, българската външна политика.

Г. г. народни представители! Този обзоръ смѣтахъ за нужно да го направя, защото само тъй поставени въпроситѣ, могатъ да бъдатъ реално поставени и разглеждани. Ние не можемъ да очакваме нѣщо за нашата страна отъ псевдѣбница, а ще го очакваме отъ това, което е. А това, което азъ ви нарисувахъ, то е днешното и утрешно състояние на Европа.

Питаме се сега: правителството и респективниятъ министъръ на външнитѣ работи даватъ ли си отчетъ за това положение и ако да, какъ сѫ постигнали и какъ постъпватъ? И тукъ ида до онава, което е отговорността на днешното правителство и на днешния министъръ на външнитѣ работи. Преди всичко за свѣтовната политика е важно, когато едно правителство говори отъ името на единъ народъ, да се знае дали това правителство представлява множеството отъ този народъ, . . .

Д. Кьорчевъ (н. л.): Много право.

Я. Сакжзовъ (с. д.): . . . дали представлява неговата деятелна, активна, политически мисляща и действующа частъ на обществото, или срещу това правителство има противопоставени групи, части отъ населението, които иматъ друга политика, които иматъ други тежениа? Това е единъ важенъ въпросъ, на който би трѣбовало да си отговоримъ правителството, и да си отговоримъ и ние.

А. Христовъ (д. ср.): Кажете Вашето мнение.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Първата стъпка значи е: правителството да представлява множеството на народа, защото

само когато ние представляваме свободно изразената воля на това множество, само тогава ние можете при европейскитѣ констелации на силитѣ днесъ да вършите една реална политика. Инакъ, винаги ще ви запитватъ: „Вие кого представлявате? Това, което говорите днесъ, утре ще го изпълните ли? Можете ли да го изпълните?“ И съобразно съ отговора ви ще влизатъ съ васъ въ разговори, въ преговори, въ задължения и въ съглашения. Това е първото, което ние бихме искали да чуемъ отъ нашето правителство.

А. Христовъ (д. ср.): Вие трѣбва да го кажете.

Н. Рачевъ (д. ср.): Кажете го Вие. Какъ Вие смѣтате: имаме ли болшинство или не?

Председателъ: Моля, г-да!

Я. Сакжзовъ (с. д.): Ще ви го кажа ей сега. То е казано вече. Изборитѣ, мисля, че и вие ги преживѣхте — нали така?

Н. Рачевъ (д. ср.): Тогава, има ли нужда да се задава този въпросъ?

Я. Сакжзовъ (с. д.): И впечатленията ви отъ тия избори сѫ тѣзи, че задъ васъ и задъ насъ стоятъ голѣми частитѣ отъ населението, които не вземаха участие въ тия избори. (Ражкоплѣскалия отъ социалдемократитѣ и земледѣлцитѣ)

Н. Рачевъ (д. ср.): Болшинство ли сѫ тѣ?

Я. Сакжзовъ (с. д.): Позволете, но не съмъ ги преброилъ. (Смѣхъ)

А. Христовъ (д. ср.): Повече отъ 600 хиляди гласа се дадоха за коалицията.

Председателъ: (Звъни) Моля тишина, господа!

Я. Сакжзовъ (с. д.): Вие питате: болшинство ли сѫ тѣ? Това ние не можемъ да знаемъ.

А. Христовъ (д. ср.): Жалко!

Н. Рачевъ (д. ср.): Ако сме политични, трѣбва да знаемъ,

Я. Сакжзовъ (с. д.): А вие знаете ли го?

А. Христовъ (д. ср.): Знаемъ го. За сега, заедно съ васъ, ние имаме болшинството и представляваме народа.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Болшинството? Кое болшинство?

А. Христовъ (д. ср.): Грамадното болшинство отъ българския народъ.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Въ това Вие грѣшите, г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ (д. ср.): Да чуемъ.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Защото отъ това мѣсто (Сочи министерската маса), може би не тукъ, на тая трибуна, но сигурно верѣдъ Демократическия словоръ ще чуете, че „задъ насъ има голѣма частъ население, която ние не сме успѣли да привлѣчимъ, която ние не сме могли още да я имаме, да ѝ спечелимъ сърцето, да я имаме съ насъ въ полза на нашата политика“.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: То е друго нѣщо. Тая частъ не върви съ ония тамъ (Сочи земледѣлцитѣ), които Ви ражкоплѣскаатъ,

Я. Сакжзовъ (с. д.): Г. министъръ-председателъ казва: „Това е друго, по тая частъ не върви тамъ, съ ония, които ражкоплѣскаатъ“.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: На Васъ.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Позволете, може да се намѣри нѣкой да ражкоплѣска и да бъде съгласенъ съ нѣкого, когато констатира, че задъ насъ, задъ социалната демокрация има, да речемъ, едно голѣмо мнозинство. И кому-

нистите ще разкопйскат, и вие ще разкопйскате, но това още не значи, че и трити партии имат това болшинство. Разкопйсканията на господата от земеделската група показват само едно.

Г. Василев (д. ст.): Че биха желали по-скоро да дойдат на власт и да управляват тъй, както Стамболийският управляваше. Много скоро се забравя!

Я. Сакжзов (с. д.): Не ще съмнение. Ще бъде едно глупаво състояние на една политическа група, която се бори въ срѣдата на народа и не иска да дойде на власт. Това е едно глупаво положение. Него ще иде то пъма, г. Григоръ Василев, и вие най-малко можете подобно пѣщо да изтъквате въ Камарата.

Г. Василев (д. ст.): Умното е да намѣрите разликата между тѣхното управление и днешното. Говорите по външната политика, а разправяте бабини деветини следъ 40-годишенъ политически живот! Говорете по предмета!

Я. Сакжзов (с. д.): Бабини деветини! Г. Григоръ Василев! Азъ за Васъ не знамъ какво е сериозно.

М. Донсузов (с. д.): Заминавалето му за Парижъ.

Я. Сакжзов (с. д.): Вие бѣхте дълго време съ насъ.

Г. Василев (д. ст.): Бѣхъ, и сега съмъ съ васъ.

Я. Сакжзов (с. д.): Бѣхте дълго време и въ Демократическата партия; вие сте сега въ Сговора. Тѣй ли? Кое е за Васъ сериозното — това ние не можемъ да знаемъ. (Смѣхъ върѣдъ социалдемократитѣ) Но едно е важно: да излъзете вие отъ тая трибуна и да нарисувате предъ Народното събрание една по-друга картина на европейското положение отъ тази, която азъ ви нарисовахъ.

Г. Василев (д. ст.): Азъ слушахъ вашитѣ приятели въ Лондонъ и Парижъ какъ рисуватъ тази картина. Нито единъ отъ тѣхъ не говори като Васъ — въ два часа нищо да не каже.

Я. Сакжзов (с. д.): Азъ вѣрвамъ, че нѣма да се намѣри политикъ, който да ви нарисова по-друга картина. Тя е тая: друга не е.

Г. Василев (д. ст.): (Възвръща пѣщо)

Председателъ (Звъни)

Я. Сакжзов (с. д.): Сега, по-нататъгъ искате да отговоря на въпроса по-точно.

Х. Христов (с. д.): (Къмъ Г. Василевъ) Малко повече уважение къмъ даскала си. Нѣма защо да го прекъсвашъ и да го учишъ какво да приказва. Ако искате да прекъсвашъ, и ние сме ербалъ за това.

Председателъ (Звъни) Моля! г. Христовъ, пазете тишина!

Я. Сакжзов (с. д.): Мисълта ми бѣше тази. Когато правителството постави българския въпросъ въ срѣдата на европейскитѣ влияния, то ще се срещне на първо мѣсто, за себе си, съ този въпросъ: кого представлява, чия политика смѣта да води?

А. Христов (д. ст.): Своята.

Я. Сакжзов (с. д.): И въ туй отношение азъ ще мина една стѣпка по-напредъ. Дали то представлява болшинство, или меньшинство, нека да оставимъ този въпросъ да го реши бъдащото.

Д. Кьорчев (н. л.): Г. Сакжзовъ! Защо не казахте това при дебатитѣ по отговора на тронното слово?

Председателъ (Звъни) Моля, г. Кьорчевъ!

Я. Сакжзов (с. д.): Ние сме казвали това.

Д. Кьорчев (н. л.): Тогава трѣбваше да го кажете.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. председателю, Моля, да се връщаме по-предмета. Такава екскур-

зия си взематъ мѣстото. Азъ още вчера молихъ да изчерпимъ дневния редъ. Ако продължаваме така, не можемъ да свършимъ, а имаме спешна работа.

Я. Сакжзов (с. д.): Тогава да оставимъ отговоритѣ на закличитѣ и да миснемъ направо на въпроса.

Председателъ: Да, миснете на предмета на дневнитѣ разисквания.

Я. Сакжзов (с. д.): Вториятъ въпросъ, съ който правителството има да се справи при защитата на българската външна политика, е следниятъ. Болшинство или меньшинство представлявате, това е едното; но по-нататъшното е това: кого представлявате вие, кои части отъ населението? Това е много важенъ въпросъ при разрешаването на голѣмата национална проблема. Това, което правителството представлява, това съ всичкитѣ стари партии, освенъ националъ-либералитѣ. Това е една още нова формация, наречена Народенъ сговоръ, . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: Демократически.

Я. Сакжзов (с. д.): . . . на която ние не знаемъ още каква частъ отъ населението съответствува.

С. Василев (д. ст.): Но дѣлата ѝ знаете.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Тѣзи въпроси пѣматъ нищо общо съ предмета.

Я. Сакжзов (с. д.): За мене е много важно, г. министър-председателю, когато вие отидете да защитавате българската науза вънъ, да можете да отговорите, когато хората Ви запитатъ: собствено кой управлява днесъ България? Вие ли парти въупомъ и една неизвестна намъ частъ, Народниятъ сговоръ, който ние не знаемъ каква частъ и коя частъ отъ населението представлява? (Разкопйскания отъ социал-демократитѣ и земеделцитѣ)

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Какъ не можахте да научите какво представлява Народниятъ сговоръ отъ себе си? Народниятъ сговоръ представлява отъ себе си ония, които на 9 юний смѣнаха Стамболийски отъ властъ и при едни свободни избори Ви докараха да Ви слушамо сега тукъ. (Разкопйскания отъ сговориститѣ) Можете да попитате г. Казасова какво представлява Народниятъ сговоръ.

Я. Сакжзов (с. д.): Г. министър-председателю! Ако вие сами не разумѣвате, . . .

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Много добре Ви разумѣвамъ.

Я. Сакжзов (с. д.): . . . тогава по тия дебати, които вие възбудихте, отъ наша страна нѣма да получите по-ясенъ отговоръ. Азъ Ви говоря, че днешното европейско обществено мнѣние се интересува да зная отъ името на кого говори правителството. (Глътка)

В. Молловъ (д. ст.): Отъ името на болшинството на Народното събрание.

Председателъ: Моля, тишина, г-да!

Я. Сакжзов (с. д.): Г-да! Време е вече да свършимъ съ тая обща фраза: „Отъ името на българския народъ“.

Председателъ: Г. Сакжзовъ! Миснете на предмета на разискванията. Народното събрание съ своя вотъ ще каже правителството кого представлява.

Я. Сакжзов (с. д.): Ако е тѣй, г. председателю, тогава да пѣма разисквания. Струва ми се, г. председателю, че вие сте още новъ на това мѣсто.

Председателъ: Да, може да съмъ новъ, но нѣкои работи мога да ги знамъ по-добри отъ Васъ.

Я. Сакжзов (с. д.): Може да знаете повече отъ менъ по въпроси отъ Вашата специалностъ, но вие не можете да знаете повече отъ единъ народенъ представител по въпроса, кого представлява българското правителство.

Председателът: Кого представлява правителството, това ще го каже Народното събрание със своя вот след свършване на дебатите.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Това е единият важен въпрос за нас, това е важно и за европейската демокрация. Тя ни дава и ние сме длъжни да ѝ отговорим. И когато вие отивате пред тая европейска демокрация да пледирате за българския въпрос въ неговата широта и въ неговия ограничен размер, вие неволно се натъквате на тия въпроси и трябва да им дадете отговор.

Нъкой от сговористите: Много късно сте се събили да питате. (Глъчка)

Председателът: Моля, г-да, не прекъсвайте!

Я. Сакжзовъ (с. д.): По-нататък е вече ясно. Вие ще поискате да добиете въ сърцата на тия европейски сили подкрепа...

Нъкой от сговористите: Ние я имаме вече.

Я. Сакжзовъ (с. д.): ... и за българското племе, и за нашата опростена държава. Само когато вие добиете контакт, връзки съ тия обществени слоеве въ Европа, към които вие сте апелирате, само тогава вие ще можете да заговорите и за нуждите на племето и за онежденото състояние на държавата. Вие не можете да премълчите тия въпроси. Ако вие се срещате съ представителите които не ви задават тъзи въпроси, то значи че вие не се отнасяте към ония, които ще разрешават тия въпроси. Или европейската демокрация е, която вие ще спечелите за каузата на нашите съплеменници и за онежденото състояние на нашата държава или не. Ако това е тъй, вие по неволно съ тия хора ще трактувате.

И тогава вамъ ви задават и трети единият въпрос: сте ли вие въ състояние да се справите въ вашата страна съ едни неотговорни действия, съ едни неотговорни влияния, сте ли вие господари на положението, съ ли вие вие всички ваши праждани еднакво мислящи като вас, съ едни и същи средства да достигат целите, които вие си поставяте? И на тия въпроси вие сте длъжни да дадете отговор — вие ще можете да го премълчите. Съ когото и да говорите на Запад, който има значение въ политиката, той ще ви зададе този въпрос. Това е третият въпрос, съ който вие сме принудени да се справим.

И когато вие продължете тия три въпроса, тогава иде една възможност за едно по-правилно разрешение. Г. министърът на външните работи смъта да апелира към миролюбива Европа, към демократична Европа; той смъта да апелира към Обществото на народите, смъта от там да поеме сили и възможности да повлияе за подобрене положението на нашите съплеменници. Ако това е така, ако въ това има една твърдост, една решителност, очевидно е, вие там ще се срещнете съ онова правителство въ Европа, съ правителството на победителя Англия, която иска да постави Обществото на народите като най-голям защитник на всички угнетени нации и съединени държави. Магдоналдъ, представителът на Лейбъръ парти, не обещава да направи много за вътрешното положение на Англия, но за безработицата навърно ще направи достатъчно, ще направи много и за жилищната криза. И ако въ тия две области той постигне известни успехи, тогава и Лейбъръ парти ще се задоволи, и голъмитъ безработни маси на Англия ще намърят едно удовлетворение. Въ външната политика, обаче, ако Лейбъръ парти и нейните представители могат да поставят Обществото на народите на една височина такава, че да могат да се ограничат въоръженията, да се спрат тия надпреварвания за аланси, за военни съюзи, и тия миролюбиви споразумения да се заключат от народъ към народъ, а следъ това и между правителства — тъй както и представителът днес на Англия го чертае — очевидно е, че България би могла въ тая област да намъри едно задоволение. Обществото на народите, въ което Англия ще да играе една голъма роля, на което неутралните държави имат интерес да засилят престижа, това Общество на народите и за нас, и за правителството ще да бъде единъ център, отдето може да се придобият известни подобрения за нашите съплеменници.

Но г. г. народни представители, като говоримъ за политиката на българското правителство и на българските обществени партии по въпросите за нашето племе и за нашата държава, не е излишно да споменимъ и вие какво мислимъ за поведението на ония части от нашите еднородни, които се занимаватъ по въпроса за чуждо управление. Рядко

може би е ставало случай да се говори от тази трибуна и да се пакуватъ едни масовения, които сами знаят какъ тежко се носи чуждото управление. Но все пакъ азъ ще рискувамъ да кажа мнението си и върху тая деликатна тема.

Ние би трябвало и тука между нашите сънародници, бългачите от Македония, Тракия и Добруджа, и чрезъ главите на нашия Парламентъ да пожелаемъ, щото населението въ тъзи страни да поведатъ една политика на възможна политическа проявление, да разширятъ кръга на своята обществена и политическа дейност, и да подирятъ помощта на Обществото на народите, ако срещатъ пречки въ проявлението на тая своя дейност. Азъ не мисля, че би могло да има голъма вреда за нашите еднородници, ако тѣ се проявятъ и въ тая област. Въземането на общините, влиянието въ тъзи общински управления, политическото проявление, вземането участие съ съгражданите въ тъзи страни, които се борятъ за повече демокрация, за повече автономия — ето една политика, която вие смъло бихме могли да поискаме отъ нашите сънародници да я водятъ. Разбира се на териториите има граници; ще има елементи, ще има еверни, които няма да се поведатъ въ уленте, които дава тамкашната администрация и тамкашното управление.

С. п. Петровъ (д. с.): Стига сърби и гърци да позволятъ това.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Кажвамъ, ще има разбира се, елементи и енергии, които няма да се подчинятъ, които ще се проявятъ малко по-другояче; тамъ ние не сме съдин, тамъ е съдия човъшката съвест, която не може да търпи безгранично и която по неволно ще се прояви и вънъ отъ тъзи установени отъ законите рамки. Но въ веќки случаи ние бихме могли да изкажемъ тъзи пожелания тука отъ тази трибуна.

Н. Милевъ (д. с.): Извинете, г. Сакжзовъ. Сръбските власти съобщаватъ, че въ Битоля билъ арестуванъ единъ старъ български учителъ отъ 30 години, единъ човъкъ муха, катуи, че образувалъ комитетъ за запазване на българския езикъ.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Съвършено вѣрно, г. Милевъ. Вие знаете много добре каква е тѣжката струна на сръбите, когато имъ споменете за български езикъ и, разбира се, вие много добре оценявате тѣзи малкотии въ това отношение. Дяже вчера и завчера нашиятъ конгресъ стана изразъ на това, като поискаме съчувствието и помощта на братските ни партии въ странство, да се застъпятъ за малцинствата въ тѣзи три области и спомогнатъ въ тѣхната борба за национално самоуправление. Вие това много добре знаете, но като ми посочвате, тоя примѣръ, като доказателство, че не се дава възможност на населението да се проявяватъ политически, вие грѣшите.

Н. Милевъ (д. с.): Не да се проявяватъ, а да запазятъ своето съзнание.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Безъ съмнение. Азъ не казвамъ, че тѣ живѣятъ въ едни условия свободни за развитие. И ако бихъ казалъ това, щѣхъ да вѣдѣа въ противоречие съ оная декларация за правата на македонците, която направихме въ Хамбургъ, като възбихме въ конфликтъ съ голъма частъ отъ представителите на провинциалски групи на разни сръбско-европейски страни. Така че на менъ няма какво да възразяватъ; вие много добре знаемъ малкотията за подобно развитие. Но пъкъ вие да закривате очи за възможността на едно политическо проявление на подобни елементи, страдащи въ това или друго отношение, и това намирамъ за една голъма ограниченост.

Н. Милевъ (д. с.): Това никой не го отрича.

Я. Сакжзовъ (с. д.): Това именно Ви казахъ, когато Ви посочихъ, че въ тая област биха могли да се проявятъ, и нѣмаше защо да ми правите това възразение.

Г. г. народни представители! Наместо външно положение, въвѣрва ви г. министърътъ на външните работи, нѣма въ себе си никакви опасности; по ледовѣтѣ, съ които сме обрадени, самъ г. министъръ-председателътъ каза, че тѣ не съ стопени. Не знаемъ дали сега е по-лошо, отколкото е било преди нѣколко месеца, но въ веќки случаи надѣвамъ се, че ние вървимъ къмъ по-добро.

А. Христовъ (д. с.): Все е по-добро.

Я. Санжовъ (с. д.): Ние вървим към по-добро, и въ туй отношение бихме искали правителството да заяви твърдо и решително, че то не смята ни на стъпка, да се отдели от оная начертана линия на поведение, която се рисуваше в съобщенията на г. министра, а именно, че то ще гоним по най-дегалитъ, по най-миролюбивитъ пътница да намъри съчувствие въ сръбката на европейскитъ сили, а тия европейски сили не сж днесъ по други отъ ония, които азъ ви нарисувахъ по-рано. Но за да спечелите поддръпката на тия демокрации — защото това сж демокрации и като такива, вие ще ги спечелите — вие ще тръбвате и себе си тукъ, вашитъ стремежи и вашитъ действия да оградите отъ всякакви педомократични влияния, като въ външнитъ си прояви, въ външнитъ си сношения, избъгвате всички ония постъпки, които биха могли да хвърлятъ подозрения въ двойственост или въ колебливост, които биха намърили поддръпка въ нашитъ вътрешни отпощения. И другъ път сж ималъ случай да казвамъ и заявявамъ, че външната политика е тѣсно свързана съ вътрешната, че вие не можете да имате една народна миролюбива външна политика, отговаряща на тежненията на народнитъ маси, а да водите вътрешна политика, която да не отговаря на тия тежнения, че тръбва вътрешната политика да бжде въ хармония съ външната. И, следователно, когато вие ще искате въ полето на външната политика да пожънете по-голямъ успехъ, ще тръбва винаги да имате това предъ видъ — че тукъ въ страната тръбва да разширите влиянието, участието на ония народни маси, които въ миналитъ избори не можаха да дадатъ единъ изразъ, да ги вмъкнете въ себе си, да разширите базата, ако щете, терена, на който стоите, а не да го стѣпявате.

Мисълта, съ която азъ искамъ да завърша, тя е: външна политика на миролюбие, политика на демократия, която намира израза си въ института на Обществото на народитъ, което Общество на народитъ ще разширява своята юрисдикция и ще се мъчи да се налага постепенно на европейскитъ народи. Тая политика не може да бжде въ противоречие съ вътрешната наша политика; тя тръбва да бжде въ хармония, да има едно съответствие. И нашето благопожелание е едно и сжщо и въ областта на външната политика, и въ областта на вътрешната политика. Ние го казахме туй публично, казахме го и въ нашия конгресъ. Ние бихме искали да видимъ днешното правителство да представлява широкитъ народни маси и въ самоуправлението, и въ стопанското развѣтѣ на страната. Само една хармония между вътрешното управление и думитъ, изразитъ, които вие употребявате за външната политика може да даде съдържание на вашата външна политика. Тогава тя ще бжде изразъ на тия широки народни маси, тогава тя нѣма да ви вмъкне въ противоречие съ вашето тукъ работене, а ще ви представи като една цѣлостна сила въ вътрешно и външно отношение. И тогава, очевидно е, вие ще намърите не само нашата по-натаяшна поддръпка, но ще намърите поддръпката и на оная обществена сила, която за жалост, ние още не сме успѣли да привлѣчемъ въ нашето движение — нѣщо, което ще тръбва да бжде целъ на вашата работа и въ Парламента, и вънъ отъ Парламента.

Тѣзи сж благопожеланията, г-да, които азъ изнасямъ отъ името на нашата партия и смятамъ, че ако правителството върви въ туй направление, то ще намъри нашата поддръпка. (Ражкопѣскация отъ социалдемократитъ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Петковъ.

Отъ съговоритѣ: А-а-а! (Смѣхъ и оживление. Глътка)

Председателъ: Моля, тишина, г-да!

П. Петковъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ сж сложени за одобрение нѣколко конвенции, постигнати и подписани между българското правителство и правителството на Сърбо-хърватословенското кралство: конвенция за взаимна помощ по угданя дѣла, съдебна конвенция, конвенция за безплатна медицинска помощ и два заключителни протокола, които сж най-важнитъ и които уреждатъ всички икономически, финансови и други въпроси между дветъ страни. Кога дава поводъ за сключването на тѣзи конвенции? Приложеноето на договора за миръ повдигна различни въпроси между България и сѣседното кралство. Това е преди всичко въпроситъ за четитъ, следъ това разни финансови и стопански въпроси, които повдигнаше и сѣмнитъ договоръ

за миръ, и най-сетне нѣкои юридически въпроси между дветъ страни. Още на миналото правителство бѣха длъжени за разглеждане нѣкои отъ тия въпроси. Най-важнитъ отъ въпроситъ бѣ този за четитъ. Въ положението, въ което се намираше българското правителство следъ войната, то не можеше да води една политика спрямо четитъ, подобна на онази, която българскитъ правителства сж водили въ миналото; то бѣше длъжно да държи сметка за безпомощята на България, за нейната слабостъ въ сравнение съ силата на нейнитъ сѣседи; то тръбваше да държи сметка за поуката, която се палагаше българскитъ народъ да извлѣче отъ войнитъ.

Българското правителство, бившето, заяви официално, че то четитъ не поддръжа и нѣма да поддръжа. Азъ мисля, че и новото правителство, сегашното правителство, юнското правителство следва въ това отношение тая политика. Това заяви на нѣколко лѣти г. министъръ въ външнитъ работи. По този въпросъ, следъ дълги колебания, следъ дълги преговори, най-сетне ние дойдохме до едно споразумение съ сѣседното кралство, което бѣ подписано на 17 мартъ 1923 г. въ Вишъ.

Н. Милевъ (д. ст.): На 27 мартъ.

П. Петковъ (з): Свършването на протокола е на 17 мартъ.

Въ този протоколъ се урежда, доколкото това бѣ възможно, въпросътъ за четитъ, въпросътъ за положението на границата. Най-напредъ се урежда въпросътъ за патрулитъ, за връзката между нашитъ застави и постове, урежда се въпросътъ за горитъ край границата, за двувластнитъ имоти, за четитъ и пр.; създава се една общностъ въ действията на дветъ страни, за да могатъ да се избегнатъ четитъ и безпокойствието на границата. България се задължава — нѣщо на което и Сърбия се задължава — да засили властта край границата; България се задължава — задължение пакъ взаимно — да не търпи крадъ границата, щото нейни чиновници да съдѣйствуватъ на четитъ. Повдигна се тамъ и въпросъ за амнистия, повдигна се и въпросъ за емиграцията — въпроси, които останаха да се уреждатъ по-сетне, ведно съ другитъ стопански и юридически въпроси. Българското правителство бѣше съгласно да се свика въ скоро време следъ това една нова конференция, въ която да се уредятъ останалитъ финансови, стопански и юридически въпроси, между които най-важнитъ бѣше тоя за реквизициитъ въ Сърбия презъ време на войната. Това е сжщата тая конференция, която бѣ свикана отъ настоящето правителство, която се състоя въ София и като резултатъ отъ дейността на, която се явяватъ конвенциитъ, които днесъ се предлагатъ да бждатъ утвърдени, приети въ споразумението подписано на 26 септември м. г. — три конвенции и два заключителни протокола, които сж най-важни. Въ заключителнитъ протоколи се урежда вече въпросътъ за реквизициитъ, урежда се и другъ единъ въпросъ, който сжщо създаде не малки мащабни между дветъ страни, поради единъ предвиденъ срокъ въ чл. 125 отъ договора за миръ — въпросътъ за рестиитуциитъ; уреждатъ се и въпроси, които повдигна отчуждаването на поземелни имоти и здания, принадлежащи на сръбски подданици; урежда се въпросътъ и за носителитъ на български облигации въ Сърбия; уреждатъ се различни въпроси като реквизициитъ на подданицитъ на дветъ страни; сетне въпросътъ за пограбичното население. Сърбия се задължава да вдигне и съвместно на имотитъ на български подданици, задължава се да осигури и връщането на емигрантитъ.

Така, както сж сложени и разрешени тия въпроси, така, както е работила нашата комисия, очевидно е, че комисията и българското правителство сж направили всичкото възможно, за да може да се добиятъ за България най-благоприятни клаузи, да се добиатъ най-благоприятни резултати при уреждането на тия въпроси. Държейки сметка за това, парламентарната група на Земледѣлския съюзъ ще гласува за тѣзи конвенции, ще гласува за тѣхното одобрение. Това е въ съгласие и съ общата политика на Земледѣлския съюзъ, която политика цели едно приближение съ сѣседното кралство, установяване на най-приятелски отношения съ него. Въ това отношение ние ще поддръжаме всичкитъ актове на настоящето правителство, които биха целили да постигнатъ тая задача.

Решаването на спорнитъ въпроси, очевидно, не може да стане освенъ върху базата на договора за миръ. Ние сжщо сме партизани и на една политика на съближение и съ групата, въ която влиза Сърбо-хърватословенското кралство — Малкото съглашение. Ние бихме же-

дали, щото българското правителство да води, въ различна от миналото, преди всичко една чисто балканска политика.

Спомена се тукъ вчера думата „покровителство“. Г. г. народни представители! Нека си спомнимъ близкото минало и нека разберемъ какво означава тази фраза. „Покровителство на великитѣ сили“. Тя е една фраза, която вече не бива да се споменава, затуй защото това означава ставане инструментъ, ставане оръдие на чужди интереси, така както бѣ въ миналото съ пагубната политика на нашитѣ стари партии, съ русофилството и съ германофилството, които се отдалечиха отъ старата народна политика на онѣзи, които работяха въ първитѣ години, които бѣха строителитѣ на тая нова България и които казваха, че България трѣбва да работи за себе си. Вследствие на една неумела политика на тѣхнитѣ последователи, чисто българскитѣ интереси бѣха изоставени отъ нашитѣ управници и бѣха подчинявани на политиката на велики сили. Едни казваха: защото една държава била баша, други — защото тамъ били нашитѣ политически интереси. Въ всѣки случай, изоставяше се чисто народната политика на миналото и се следваше една политика, която не можеше да не завърши съ жертвуването на българскитѣ интереси. Въ 1913 г. фалира русофилството; въ 1915—1918 г. фалира и германофилството.

Нека държимъ сметка за настоящето положение. Настоящото положение на България г. Малиновъ ви го каза: „България не представлява вече онака стойностъ, колкато иморжжана сила, която представляваше за великитѣ сили навремето. България днесъ е тѣхъ може да преговаря само на икономическа почва.“ Това е, което ние чувахме презъ време на нашето управление въ продължение на три години, това е, което ще чувате и вие отъ великитѣ сили.

Една друга права мисль каза г. Малиновъ; тя е: да престанемъ да бъдемъ фантазйори. Нека не се лъжемъ отъ туй, че нѣкой си вестникъ въ нѣкоя държава казалъ нѣкоя блага дума за България, или че нѣкой политикъ въ една отъ тия държави казалъ нѣкоя добра дума за България, за да съдимъ веднага и да считаме, че Италия или Англия, или която и да е друга велика сила била приятел на България, че тя ще поддържа България, че тя ще поддържа нейнитѣ искания. Да престане това фантазйорство, което се прави въ кафенетата и което е опасно! Обществениитѣ мнения иматъ много голѣмо значение; тѣ трѣбва да се спечелятъ, както каза г. Сакъзовъ. Обаче не сж тѣ, за съжаление, които още решаватъ политиката на разнитѣ държави. Кабинетитѣ решаватъ тая политика. Даже тукъ чуваме думи, да се казва, че по външната политика не трѣбвало много да се приказва. Това е то старата тайна дипломация. Разбирамъ, правителството да не приказва много по външната политика. Г. министъръ Калфовъ възстанови една хубава практика да се четатъ речитѣ на министра на външнитѣ работи за да може всѣка дума да бѣде точно преценирана, затуй защото речта на министра на външнитѣ работи се протелеграфирва въ чужбина и затуй защото по нея се сди обикновено за политиката на една държава. Обаче опозицията трѣбва да бѣде свободна да каже своята дума. Тя може да каже нѣкой нѣтъ грѣшни думи или, ако искате, малко утопични думи, така както вчера г. Теодоръ Теодоровъ каза за онѣзи, които приказватъ за федерация — тази балканска федерация, която се желае отъ мнозина, за която говори и г. Костурковъ. Но това сж далечни работи, това сж положения, до които може да се достигне единъ денъ следъ дълги етапи. Туй, обаче, което е реално въ тая работа, то е, че когато много се приказва за федерации, възбуждатъ се страхове у онѣзи, които се боятъ отъ подобни политически констелации. И затова по-добре е такива работи да се избѣгватъ въ единъ парламентъ.

Т. Теодоровъ (д. ср): Най-добре е такива щури работи да не се приказватъ.

П. Петковъ (з): Политиката, която се налага на България да води, е една реална политика, държейки тоѣна сметка за днешното положение, държейки сметка и за външнитѣ сили.

Въ своето изложение г. министърътъ на външнитѣ работи не се задоволи да изложи положението по преговоритѣ съ Сърбия, а хвърли единъ общъ погледъ върху нашатъ външна политика. Желателно е министърътъ на външнитѣ работи да даватъ такива изложения за да може

народътъ да бѣде въ течение на туй, което се върши отъ кабинетитѣ и отъ министерствата на външнитѣ работи. Речта на министра на външнитѣ работи е единъ важнъ държавенъ актъ, затуй защото на нея отъ всѣки държавин се отдава обикновено голѣмо значение. И затуй ние крайно съжаляваме, че въ тая речъ има единъ пасажъ, който е чисто партизански. Това е критиката на миналото управление — пасажъ, на който мѣстото не бѣше въ туй изложение и който пасажъ ни принуди да говоримъ на тая тема, макаръ че ние не желаехме да говоримъ по нея, а цѣлхмъ да гласуваме конвенциитѣ така, както бѣха сложени.

Г. министъръ председателътъ допълни снощи и каза, че правителството ще иска довърне. Ако правителството раздѣли дветѣ работи — конвенциитѣ и довърнето — земледѣлската парламентарна група ще ви гласува конвенциитѣ, но ако правителството свърже тия две работи, тогава положението се измѣни. Желателно е групитѣ отъ опозицията да не бѣдатъ поставени предъ тая перспектива, а да се прави разлика отъ правителството между дветѣ тия работи за да може Народното събрание единодушно да одобри сключенитѣ конвенции.

Тукъ се направи една голѣма критика отъ зелената маса на управлението на покойния Стамболийски. Засега се и вътрешното управление на Земледѣлския съюзъ. Каза се, че Земледѣлскитѣ съюзъ бивъ дошълъ на власть по непарламентаренъ редъ.

Министъръ Ц. Бобшевски: Това е право.

П. Петковъ (з): Бѣше много странно, тая критика да идва отъ онѣзи, които извършиха преврата презъ почвата на 8 срещу 9 юний, за да взематъ съ оръжне властта, и тази критика да се отправя срещу Земледѣлския съюзъ, който взе властта чрезъ избори, произведени отъ единъ министъръ на вътрешнитѣ работи, който не бѣше земледѣлецъ и то следъ войната.

Отъ сговориститѣ: Чрезъ побонща, чрезъ печуванн чакшия взехте изборитѣ.

Председателътъ: Моля, тишина, г-да!

П. Петковъ (з): Я си спомнете, г. г. народни представители, ония години, когато доиде Земледѣлскитѣ съюзъ на власть! Спомнете си, че бѣше ли общо чувството на българския народъ, цѣлнятъ български народъ не обръщаше ли погледитѣ си къмъ Цептралния затворъ. (Извращения отъ сговориститѣ).

Председателътъ: Моля, не прекъсвайте, г-да!

П. Петковъ (з): ... каждѣто стоеше Александъръ Стамболийски, онези български политикъ, който единственъ имаше куража да сложи главата си, за да протестира противъ пагубната политика, която докара катастрофата на България? (Ражкопѣскания отъ земледѣлцитѣ).

П. Деневъ (д. ср): Той имаше толкова голѣмъ куражъ, че искуваше и на майка.

П. Петковъ (з): Нека да си спомнимъ за оня моментъ и за надеждитѣ, които се възлагаха на този държавникъ и които се възлагаха не само отъ земледѣлското население, а и отъ други групи. Самиятъ блокъ, тогава отстъпваше и министритѣ единъ по единъ се оттеглиха, защото чувствуваха, че думата на този човѣкъ ще бѣде по-тежка предъ Европа. И затуй той отиде да подпише договора за мира. И той го подписа, макаръ Земледѣлскитѣ съюзъ да не посеше никаква отговорностъ за дветѣ голѣми национални катастрофи.

А. Сталийски (д. ср): Напротивъ, голѣма отговорностъ носи.

Нѣкой отъ сговориститѣ: И му дадоха едно прасе!

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. ср): По деклозперовата афера носеше голѣма отговорностъ.

П. Петковъ (з): Тукъ че е въпросъ да се разглежда вътрешното управление на Земледѣлския съюзъ. Вие казвате, че има грѣшка. Въ всѣко управление има грѣшки, обаче, трѣбва да вземете едно управление въ неговата общностъ, да го прецените по формулата на Клемансо за

бюка, както той преценява френската революция, като казва: „Да, има гръшци, но общитъ резултати на това народно движение какви сж?“ А общитъ резултати отъ управлението на Земледѣлския съюзъ бѣха полезни за България, бѣха полезни за българския народъ.

А. Христовъ (д. сг): Тѣ бѣха само разрушителни.

П. Петковъ (з): Земледѣлскиятъ съюзъ може да е ималъ гръшци, но той създаде паметници въ своята законодателна дейностъ; той създаде закони, като закона за трудовата повинностъ и закона за трудовата поземлена собственостъ, за които Обществото на народитѣ прати комисия да ги изучава, а голѣми икономисти, известни тукъ, като Шарль Жидъ, ги одобриха. Той казва, че това сж закони, които могатъ да обновиатъ не само България, а могатъ да обновиатъ цѣла Европа.

Отъ сговориститѣ: Е-й-й!

Председательтъ: (Звъни)

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Вие можете да сждите както искате управлението на Земледѣлския съюзъ, но въ тая България управлението на Земледѣлския съюзъ ще остане като първото народно управление. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

С. Василевъ (д. сг): Г. Петковъ! Минявайте по-бързо, защото ще ти се кажатъ горчиви думи: „Александъръ Стамболийски въ последния си моментъ каза: „Пропаднахъ отъ Петковъ и отъ известни паднали личности“. (Браво и ръкоплѣскания отъ сговориститѣ) Вие го провалихте, когато станяхте дружбанъ!

П. Петковъ (з): Вие лично най-напредъ ще трѣбва да кажете имате ли отговорностъ въ неговото убийство или пѣмате. Следъ като изясните този въпросъ, тогава ще Ви отговаря. (Възражения отъ сговориститѣ. Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

С. Василевъ (д. сг): Сждебната властъ ще си каже думата.

П. Петковъ (з): Вие, който бѣхте лично комедантъ на Назарджикъ, педсите ме прекъсва, а обяснете най-напредъ това, което Ви питамъ.

С. Василевъ (д. сг): Александъръ Стамболийски заявн, че е пронадналъ отъ хора като Петковъ (Глъчка).

Председательтъ: Моля, тишина, г-да.

П. Петковъ (з): Азъ съмъ ходилъ, г. г. народни представители, въ българския дворецъ следъ смъртъта на покойния ми баща, където се изказваха съболезнования. Азъ виждахъ въ този дворецъ български министри да цѣлуватъ ръката на единъ суверенъ, който се смѣташе абсолютенъ господарь на тази страна. Въ скития този дворецъ азъ ходихъ и съ покойния Стамболийски да представямъ договора по репарациитѣ и азъ виждахъ тогава какъ единъ царъ се държеше съ всичкото уважение спрямо единъ селяски синъ отъ Славовица, синъ на България. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ. Тропане по банкитѣ отъ сговориститѣ)

Министъръ Х. Калфовъ: Азъ ще моля, г. г. народни представители, г. Петковъ да прочете тукъ само една автографна бележка, писана отъ г. Петковъ отъ Парижъ. Кажете, г. Петковъ, какво е заглавието? (Дава му го да го прочете)

П. Петковъ (з): (Чете) „Ауденциитѣ на държавния глава“.

Министъръ Х. Калфовъ: Това е отъ г. Петковъ: какъ трѣбва да ставатъ ауденциитѣ предъ държавния глава.

П. Петковъ (з): Да, да, азъ ще Ви го кажа. Азъ го писахъ само че покойниятъ Стамболийски не го следваше, за съжаление; ако го бѣше следвалъ, много работи нѣмаше да ставатъ. Азъ пиша това, че Негово Величество не може да приема когото си иска въ двореца и че отговоренъ за външната политика е министърътъ на външнитѣ работи. Това пиша, г. Калфовъ! Това е за моя честъ!

Министъръ Х. Калфовъ: Не е само туй, г. Петковъ.

П. Петковъ (з): Туй пиша, защото азъ имахъ скитнитѣ идеи — да има народно управление въ тази държава, да нѣма личенъ режимъ, . . .

Министъръ Х. Калфовъ: Не е само туй.

П. Петковъ (з): . . . да не може единъ държавенъ глава, като лудия Фердинандъ, да хвърли цѣль единъ народъ въ две катастрофални войни и да излѣзете следъ това вие съ единъ вотъ онзи денъ по референдума да казвате, че, когато паднали 300.000 български войници, нѣмало отговорностъ, онѣзи господа не били отговорни. (Възражения отъ сговориститѣ)

Министъръ Х. Калфовъ: Не е само туй, което е важно. Ние ще го публикуваме.

Председательтъ: Моля, г-да, оставете прекъсванията. Говорете, г. Петковъ, по въпроса.

П. Петковъ (з): Сега да дойдемъ до външната политика. Казва се, че Стамболийски не разбираше отъ форми. А бо, г-да, каза ви и г. Сакъзовъ — разберете — че въ Европа старитѣ отживѣли вече форми пѣматъ мѣсто. Днесъ Лойдъ Джорджъ се явява предъ краля, на най-голѣмитѣ конференции съ вестонъ. И въпрѣки туй азъ присѣдствувахъ съ г. Стамболийски на обѣда у френския министъръ-председателъ, на обѣда у италианския министъръ-председателъ и мога да ви кажа, че министъръ-председательтъ Стамболийски се държеше съ сждото достойнство, съ което мнозина други сж се държали. Колкото по закачкитѣ на секретаркитѣ, нѣма какво да се отговаря, защото всички, които сж били министри на външнитѣ работи, знаятъ каква е ползата отъ хора, които знаятъ езичи, и отъ хора, които могатъ да ви помагатъ въ бързата работа, която става въ конференциитѣ въ два — три дена.

Г. г. народни представители! Външната политика на Земледѣлския съюзъ изхождаше отъ онова именно положение, което г. Теодоровъ изтъкна вчера тукъ, по което за съжаление тѣ не следваха — че България е една малка държава, и понеже тя е малка държава, не може да си позволи лукса да води голѣми политики, които сж надъ нейния бой. Тя не може да си позволи лукса, който си позволи г. Теодоръ Теодоровъ при Чаталджа, да иска отъ Турция единъ милиардъ обезщетение, този скитниятъ Теодоровъ, който каза, че нѣма никаква виновностъ за събитията въ 1913 г. Да каже той далъ ли е онѣзи телеграми отъ Виена и Парижъ, съ които е предизвикалъ концетрацията на нашата армия срещу сѣрбитѣ и гърцитѣ, срещу нашитѣ съюзници, телеграми, които сж изчезнали отъ виенската и парижката легации. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Т. Теодоровъ (д. сг): Вие какъ ги узнахте, ако сж изчезнали? Ако сж изчезнали тамъ, пали сж отишли другаде?

П. Петковъ (з): Изчезнали сж тѣ отъ тѣзи легации, но има живи свидетели, които ще потвърдятъ това. — Политиката на Земледѣлския съюзъ е политика, която изхождаше отъ волята на българския народъ, която държеше смѣтка за интереситѣ и за желанията на този народенъ и измененъ отъ толкова войни български народъ.

П. Петровичъ (д. сг): Стамболийски черпѣше българското име съ развеждането на известната Ненка и г-жа Лолова.

П. Петковъ (з): Земледѣлскиятъ съюзъ дойде на властъ, когато България бѣше въ една епоха на падение. България бѣше последната държава на Балканитѣ тя бѣше смъзана; на нея бѣше наложенъ тежкъ договоръ за миръ, който я души и който днесъ ѝ налага задължения; за които нашето поколение нѣма да стигне, за да се изплатятъ. Въпрѣки това, Земледѣлскиятъ съюзъ благодарение на своята миролюбива, лоялна и искрена политика — защото той считаше, че друга не бива да води и не може да води — успѣ бързо да възстанови дипломатическитѣ и връзки съ съгласенскитѣ държави. България първа отъ победенитѣ държави бѣ приета въ Обществото на народитѣ, значението на което г. Сакъзовъ ви изтъкна тукъ. Тамъ се спечели една трибуна за България, трибуна, отъ

която може да се говори предъ общественото мнение на цялния святъ и предъ правителствата.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Зависел кой приказва.

И. Симеоновъ (д. ст.): Вие, земледѣлцитѣ, имате една заслуга, че възвѣщахте въ дипломатичния секретарки — друга заслуга нѣмате.

П. Петковъ (з): По отношение на договора за миръ българското правителство се стремѣло да добие необходимитѣ облекчения и отлагания, Туй, което се разправя, че Земледѣлскиятъ съюзъ не билъ се борилъ за възстановяване на българската армия, за връщане на постоината военна повинность, това е нѣщо безсрамно. Азъ ще ви кажа, че на 5 и 6 декемврий, тогава, когато тукъ никой не знаеше какво става, когато македонцитѣ бѣха въ Кюстендилъ и когато българскитѣ войски имъ отваряха вратитѣ, българското правителство съчиняваше телеграма, съ която молѣше г. министъръ-председателя, който бѣше въ Лозана, веднага да използва тоя фактъ предъ европейскитѣ държави и да каже: „Ето на, нѣмаме достатъчно сили да запазимъ вътрешния редъ“. Не е вѣрно, че не сме мислили за армията. Напротивъ, отъ първия денъ земледѣлското правителство се стремѣло да върне постоянната военна повинность, за да осигури границитѣ на държавата, за да осигури защитата на държавата.

По въпроса за виновницитѣ, по договора за миръ, вие знаете, че се даде възможность, тия виновници да не се предаватъ.

По въпроса за репарациитѣ, вие знаете, че се постигна едно споразумение, което ще дава занапредъ възможность на България да дѣла, едно споразумение, което ѝ дава единъ периодъ отъ десетъ години, за да може да възстанови своитѣ финанси, и когато нейнитѣ финанси бѣдатъ възстановени да залочне изплащанията въ по-голямъ размѣръ; едно споразумение, което намали чувствително репарационния дългъ, едно споразумение, което разреши най-сложния въпросъ отъ договора за миръ. И тогава, когато репарационниятъ въпросъ докара окупацията на германски земи, тогава когато репарационниятъ въпросъ докара финансовата катастрофа на Германия, по тоя репарационенъ въпросъ, благодарение на своята умела политика, земледѣлското правителство успѣ да се отърве отъ разнитѣ ултиматуми, успѣ да премине залпащанията, успѣ да спаси България отъ окупация и отъ всичко лошо, което можеше да постигне страната, ако не се бѣше постигнало това репарационно споразумение.

И. Лѣнарски (д. ст.): И да внесе породисти прасета въ България.

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Политиката на Земледѣлския съюзъ изхождаше отъ желанието да запази България отъ всякакви опасности. А че таква опасностъ имаше, вие го знаете отъ обстоятелството, че Сърбия прекъсна желѣзопѣтитѣ ни съобщения съ Европа. И въпрѣкъ всичко туй, г. г. народни представители, въпрѣкъ разнитѣ покани отъ лѣво и дѣсно, земледѣлското правителство, държойки смѣтка за тежкото положение на България, че се ползва да води голѣма политика, не се подѣла да поднесе аптажментъ, то запази свободата на българската дипломация, за да може да се издѣри пътя тогава, когато България ще бѣде въ по-добро положение.

Смѣхиремонцо, г. г. народни представители, земледѣлското правителство ниго за моментъ не бѣ престанало да брани ония права, които договорътъ за миръ ни дава. Правото за излазъ на Бѣло море — ето въпроса, по който се борихме пѣколко години, но който не успѣхме, по който България не е успѣла още. Този въпросъ не е разрешенъ и дългъ е на българското правителство постоянно да го поставя на дипломатическата маса докогато, докато онова право, което предвижда Нѣойскиятъ договоръ за миръ въ чл. 48, за излазъ на Бѣло море, се даде на българския народъ, защото тамъ е естествениятъ пътъ на нашата страна, така както се казва и въ издженето на г. министра на външнитѣ работи.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Балкански Метерикъ!

П. Петковъ (з): По този въпросъ правителството ще трѣбва да запази интереса на бѣжанцитѣ, ще трѣбва да запази интереситѣ на българското население въ Тракия, което всячески се пригѣнява, разбира се водимо отъ желанието да поддържа добри съседски отношения и съ южната ни съседка Гърция.

По другия въпросъ отъ договора за миръ — по въпроса за малцинствата. По този въпросъ едва ли не се изкара, че земледѣлското правителство било продало интереситѣ на България, че то било жертвувало Македония, че то било подписало нѣкакви си тайни споразумения и т. н. Г. г. народни представители! Никакви тайни споразумения нѣма. Това право на България по договора за миръ се запази отъ земледѣлското правителство. На конференцията въ Генуа, най-важната международна конференция, българското правителство, Стамболийски, подаде една нота, въ която ето какво се говори за македонцитѣ: (Чете) „По-голямата частъ отъ тѣзи бѣжанци сѣ прекарвали живота си въ революционни борби за тѣхната свобода и тази на българската народностъ. Съ едно високо национално съзнание, откърмени въ война и въдалчени животъ на четницитѣ посрѣдъ пламнитѣ и уритѣ, обладани отъ силна революционна вѣра, която постоянно ги въодушевява, и извъннени отъ любовъ къмъ тѣхнитѣ родни отчина и фамилии, тѣзи нещастници сѣ една постоинна опасностъ за реда на България, за спокойствието на Балканитѣ и за добритѣ ни отношения съ съседнитѣ държави“. Ето какво се казва за режима въ Македония.

Министъръ Х. Калфовъ: Ами за рилскитѣ горѣ отъ Генуа какво се казва?

П. Петковъ (з): Ще кажа и това, ако разбира се, г. министърътъ на външнитѣ работи смѣта, че може да се изнесе тази тайна — преговоритѣ за горитѣ въ Генуа.

Министъръ Х. Калфовъ: Шомъ говорите по това, кажете и него. Или не Ви отърва.

П. Петковъ (з): По този въпросъ не мога да приказвамъ, защото това е една работа, съ която сѣ свързани интереситѣ на една велика сила. Съказивамъ, че не мога да отговоря по този въпросъ, защото това е държавна тайна; по нея не мога да приказвамъ, макаръ че министърътъ на външнитѣ работи желае това.

Министъръ Х. Калфовъ: Вие влизате въ подробности. Ако искате да отидете нататъкъ, бѣдете обективенъ...

П. Петковъ (з): Азъ съмъ обективенъ по отношение прецепката на това, което Вие говорихте.

Министъръ Х. Калфовъ: Инакъ ще бѣде принуденъ и азъ да излъза съ анализъ на това, което Вие говорите.

П. Петковъ (з): Това е една нота и тя е публикувана въ всички вестници (Продължава да чете) „Остаталото българско население, вѣтъ отъ границитѣ на България, живѣе подъ единъ изключителенъ режимъ, който го лишва отъ ползуването на признатитѣ права на жителитѣ отъ всички европейски държави. Неговитѣ цвѣтущи училища, институции и черкви сѣ затворени; учителитѣ и всички български духовници сѣ изгонени.

„Гражданскитѣ свободи сѣ суспендирани; нѣма свобода на съвестта и на събранията; запрещение да се говори роднитѣ езикъ и да се казва националността. Несправедливитѣ действия на администрацията замѣтиха въковната общинска автономия, която е погребана. Всичкитѣ тѣзи произволни мѣрки целятъ насилствената денационализация на българското население и тѣ сѣ истинската причина за скъсването на четитѣ, образувани отъ тѣзи нещастници, и на постояннитѣ размѣрици на Балканитѣ“. Кажете, г. г. народни представители, интереситѣ на македонското население не бѣха ли запазени въ този най-важенъ документъ за дипломатията на земледѣлското правителство, документъ, четенъ лично отъ Лойдъ Джоржъ предъ най-голямата международна конференция, сликана въ Генуа?

С. Василевъ (д. ст.): Вие бѣхте длъжни да направите това.

И. Лънарски (д. ст): Вие бяхте готови да изгорите два окръга и да избягнете населението в тях.

П. Петковъ (з): Нищо повече. Въ Обществото на народитѣ въ Женева земеделското правителство продължаваше да защитава правата на българските малцинства. Тамъ бѣха професоръ Милевъ и Симеонъ Радевъ. Стамболийски считаше, че трѣбва да повѣри защитата на малцинствата преди всичко на оръжия, които най-много сѫ заинтересовани — на македонцитѣ, на овиѣ умни и способни хора, които самитѣ македонци считаха, че ще могат да защитятъ добре интереситѣ на македонското население. Кажете тукъ има ли някаква жертва, изоставяне на македонското население или обратно: има една енергична защита на едно право, предвидено въ договора за мира? Нищо не е жертвувало. Декларацията на нашия министър-председателъ въ Вѣнградъ бѣ абсолютно преиначена. Нищо не е жертвувало и по Нишкото споразумение, което, г. г. народни представители, се подписва отъ трима достойни, добри български офицери. Ние не пратихме тамъ земеделци;

С. Василевъ (д. ст) А декларациятѣ?

П. Петковъ (з) . . . ние пратихме тамъ трима отъ най-добритѣ български офицери: полковникъ Поиковъ, Давидовъ и Петровъ да поддържатъ това споразумение. Ние патовашихме трима офицери въ Нишъ да бранятъ съ всичкото достойнство българскитѣ права, и тѣ ги браниха и успѣха да достигнатъ всичко, което бѣше възможно. И най-важно, България да не бѣде унижена, да бѣде запазенъ принципътъ на взаимностъ, като и Сърбия се задължаваше да пречи на своитѣ чети да минаватъ на наша територия.

Ние се радваме на оня пасажъ отъ декларацията на г. министра, въ който се говори за добросъседски и приятелски отношения съ Ромѣния. Такава политика и ние ще подкрѣпимъ. Ние сме за завърването на приятелски отношения съ нашитѣ съседи.

Сега дойде по-дълбокитѣ въпросъ за отношенията ни съ болшевишката Русия, по който въпросъ г. министърътъ на външнитѣ работи хвърли на нѣколко пѣти въпроса: Генау и т. в.

Г. г. народни представители! Земеделскитѣ съюзъ е далечъ отъ всѣкаквъ болшевизъмъ. Земеделскитѣ съюзъ се опира на правото на дребната собственостъ. Той не е противъ настоящия строй, а иска подобрението му върху базата на труда, като собствеността се доближи до онова, което въ политическия икономия се дава като оправдание на правото за собственостъ — труда. Земеделскитѣ съюзъ не иска да се експлоатира трудътъ на селянина и на работника. Той не иска да руши сегашното общество. Тѣй щото не може да се смѣта, че Земеделскитѣ съюзъ ималъ пѣкаквъ интересъ да прави общо дѣло съ болшевишкото правителство. Не, той нахождаше отъ други интереси на България, а тѣ бѣха следнитѣ. Съветска Русия — може да не одобряваме нейния вътрешенъ режимъ — е една велика сила, разполагаща днесъ съ втората по сила армия въ Европа, велика сила, която е най-близко до насъ, съ която сме почти съседи, ако лимаме морето. Тази велика сила има една традиционна политика, по която трѣгна още отъ времето на Петъръ Велики, политиката, която е въ сферата на нашата политика и която не може да не засегне интереситѣ на България. Г. Теодоръ Теодоровъ може дозавчера да е билъ русофилъ, защото тамъ бѣше Николай II, а днесъ да е противъ болшевишката Русия и да е престаналъ да бѣде русофилъ. Насъ ни убеждаваха да бъдемъ русофили, защото имало една естествена политика на Русия. Нима вие мислите, че тази политика е промѣнена, защото тамъ стоеше Ленинъ вмѣсто Николай II? Не виждате ли, че Русия води абсолютно същата политика по отношение на Балканитѣ, по отношение на Цариградъ, по отношение на голѣмитѣ интереси на Русия за свободенъ морски излазъ на руската империя, и по отношение на нашитѣ съседи дори? И не бѣхме ли ние дължани да държимъ смѣтка за това положение? Какво правихме ние? Ангажирахме ли се? Не, никаквъ ангажментъ не сме подписали. Но ние не искаме да се подиряваме съ една велика сила, да третирате зле нейнитѣ подданици, когато знаехме, че има наши подданици — италианци и други — останали тамъ, които трѣбваше да се завърнатъ. Обществото на народитѣ, чрезъ д-ръ Паисея, искаше да се допусне у насъ една мисия, която да се прижи за взаимното репатриране, която да се прижи за запазването на интереситѣ на българскитѣ и руски

подданици, каквото е въпросътъ за последиците и т. н. Ние не можехме да откажемъ приетственото на една такава мисия. И какъ бѣше държавата тукъ тази мисия? Азъ мога да ви кажа, че министър-председателътъ тогава нищо веднажъ не прие шефа на тази мисия. Азъ бѣхъ чобѣжътъ, който се разправихъ съ тази хора тукъ, съ Корешковъ, . . .

С. Василевъ (д. ст) : Значи и Вие сте замѣсени въ Врангеловата афера?!

П. Петковъ (з) : . . . и мога да кажа, че нито за моментъ не налѣзохме отъ сферата на защита интереситѣ на нашитѣ и тѣхни подданици, на репатриране на българитѣ и руситѣ. Никаква политика съ тѣхъ ние не правихме. Ако въ Генау министър-председателътъ се срѣща съ тѣхъ, то бѣше затуй, защото въ руската болшевишка делегация, която бѣше тогава дори приета отъ италианския кралъ и отъ паната, имаше единъ българинъ, Раковски, който по-бѣше едно скъпо име за България и който каквото и да е, е останалъ единъ добъръ българинъ. Ние не можехме съ този българинъ, станалъ управител на една голѣма съветска държава, каквато е Украйна, да не приказваме, за да бъдемъ ориентиранъ върху тѣхната политика. Ние не можехме да не приказваме, защото тѣ ни бѣха пратили една ултимативна нота, която вие знаете, и въ която им обвизваха, че ние сме поддържали Врангеловитѣ отреди, което не бѣше вѣрно. Този въпросъ трѣбваше да уредимъ. И ние го уредихме, поради това, че тамъ имаше единъ българинъ, по единъ задоволителенъ за България начинъ. Никакъвъ ангажментъ съ съветска Русия не сме имали. Всичко друго, което се говори, е една ипсигуация. Г. г. народни представители! Правителството на Земеделскитѣ съюзъ знаеше какво е положението на Съветитѣ, какъ гледаха на тѣхъ въ Европа. И когато ни питаха, ние отговарихме, че можемъ да ги признаемъ следъ като ги признаятъ голѣмитѣ сили въ Европа. Но азъ считамъ, че по-внѣтъ пътъ, по който трѣгна настоящето правителство, почти на изпъкване мисията на Червения кръстъ, на преследване рускитѣ подданици тукъ, е пътъ погрѣшенъ. Дръжте смѣтка, г-да, че това е велика сила. Болшевицитѣ могатъ да паднатъ, вѣроятно е да паднатъ единъ денъ, но дръжте смѣтка, че това е велика сила най-близка до България, че тя има голѣми интереси тукъ. Недейте излага България, защото утре, г. г. народни представители, тази велика сила може да има тежка дума — виждате, че я признава една Англия и единъ Мусулини.

Г. Реджовъ (д. ст): Демократическа Русия ще има тежка дума, но болшевишката Русия никога пѣма да я има.

П. Петковъ (з): Едно време, когато републиканска Франция приказваше съ императорска Русия, не държеше смѣтка за режима въ Русия. Днесъ Мусолини, когато признава дипломатически Руската съветска република, държи смѣтка само за интереситѣ на Италия. Ние не искаме отъ васъ сега да я признаете — ще я признаете тогава, когато всички я признаватъ — по ние искаме да не преследвате нейнитѣ подданици и да вижнете нейната мисия, която е необходима не заради рускитѣ подданици, но за защита интереситѣ на българитѣ въ Русия.

И. Лънарски (д. ст): Които вършатъ конспиративни акции, тѣ се преследватъ.

П. Петковъ (з): Азъ мога да ви кажа, че когато бѣхъ въ Министерството на външнитѣ работи, почти всѣки денъ въ политическото отдѣление имахме работа съ писма на наши българци отъ тамъ. Тѣзи хора трѣбва да бъдатъ защитени. Азъ считамъ, че последната нота, която отирава българското правителство на Русия, въ която изказа своята готовност да уреди този въпросъ, както и думитѣ на г. министъръ Калфовъ, показватъ, че то се е опомнило и е трѣгвало въ единъ добъръ пътъ.

Хвърятъ се тукъ упрѣкъ за Зеления интернационалъ. Зелениятъ интернационалъ, г. г. народни представители, целише . . .

С. Василевъ (д. ст): А бе стига ни занимава съ тѣзи въпроси. Какво е това „Зеленъ интернационалъ“?

Председателътъ (Звъни) Моля! Ораторътъ има право да говори въ течение на опредѣленото отъ правилника време, затова не го прекъсвайте!

П. Петковъ (з): . . . взаимното опознаване на близките политически селски организации, целѣше еднаквостъ и улеснение въ пропагандата, целѣше отъ друга страна едно панаение на българските права. Българскиятъ Земледѣлски съюзъ целѣше чрезъ този интернационалъ да използва сроднитѣ нему организации, за да защити интереситѣ на България. Но Зелениятъ интернационалъ не е заплашвалъ която и да било отъ съседнитѣ държави. Зелениятъ интернационалъ не бѣше дѣло на българското правителство; той бѣше дѣло на самитѣ земледѣлски съюзи — не на отговорнитѣ правителства — които работѣха задружно. Въ Парижъ има една синдикатна централа, която свързва всички земледѣлски синдикати въ Европа и французкото правителство не вижда нищо опасно въ това, че въ Парижъ има една такава централа. Има г. Стойчо Мошановъ, който е членъ на международното сдружение на демократическите младежки организации въ Парижъ, върши пѣкливо престѣпение, като участвува въ тѣхъ?

С. Василевъ (д. сг): Тамъ нѣма бойни ядра.

П. Петковъ (з): Няма широкитѣ социалисти, които участвуватъ въ единъ интернационалъ, правятъ пакостъ на България? Ами че тѣ използватъ този интернационалъ, за да заплашаватъ интереситѣ на България. Не е лошо да има таква връзка, добре е да ги има. И ето, още чрезъ Интерпарламентарния съюзъ димамъ да засилимъ нашитѣ връзки съ чужбина, и всѣки день трѣбва да ги засилваме все повече и повече.

С. Василевъ (д. сг): Какви пѣщо за кражбитѣ въ вашето управление.

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Тогава когато Германия следъ тежкия сговоръ за миръ изпадна въ една голѣма криза — имаше гражданска война, имаше окупации, която трае и днесъ — тогава когато Австрия пронадна финансово, когато Турция продължи да води съснателна война, когато въ Унгария имаше бозшевизъмъ, само България единствена отъ победенитѣ държави запази спокойствие, само България можа да се отдале на миренъ трудъ, благодарение на миролюбивата и умела външна политика на народната ни дипломатия. (Ражкопѣскания отъ земледѣлцитѣ). Благодарение на тази политика България доби преставжъ, България вдѣхна довѣрие въ чужбина, тя бѣше външно сигурна. Говоритъ се за унижение и достойнство и казва се, че Земледѣлскиятъ съюзъ унижилъ България. Азъ ви казвамъ какъ еж третирани въпроситѣ и вие виждате дали е имало унижение на България, или е имало една достойна защита на интереситѣ на България. А си спомнете думитѣ на покойния министъръ-председателъ Стамболийски, казани миналата година. Той казваше: „Ние не се боимъ, България никой не я заплашва, България може да бѣде спокойна затуй, защото ние вдѣхнахме довѣрие въ чужбина, затуй защото тамъ знаятъ, че тукъ има истинни миролюбиви казватъ, че щѣли да ни нападатъ! Нека ни нападатъ, казватъ той, имай кой да ги браши въ Европа; ние успѣхме да намѣримъ поддрѣпка, за да не могатъ да ни нападатъ“. Това не са ли думи достойни? Ето, видѣхте, само за една дума отъ речта на сегашния министъръ-председателъ какъ въ дипломатически инцидентъ се създаде, а отъ онѣзи думи не се създаде, защото България имаше на кого да се опира въ чужбина презъ време на нашето управление.

А. Сталийски (д. сг): Имаше затуй, защото Стамболийски казваше, че не е българинъ, а е югославянинъ. Това му бѣше достойнството.

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Въ есензото на г. министра на външнитѣ работи се хвърлятъ тежки думи върху управлението на Земледѣлския съюзъ; казва се, че Земледѣлскиятъ съюзъ били компрометиранъ въ чужбина. Г. г. народни представители! Азъ ви съветвамъ да прочетете ширвитѣ броеве на европейскитѣ вестници — английски, американски, френски, на дори и италиански — следъ нападението на правителството на Стамболийски, и вие ще видите на всѣкъде едно общо признание, че външната политика на Земледѣлския съюзъ е била отишча. Г. Каафовъ каза: „Ваши хора искаха, че Стамболийски били войникъ на мира“. Не наши хора, а генералъ Сарай, победителъ при Витоля, писа естатия: „Смъртта на единъ войникъ на мира“, въ която казва: „Куршумътъ, който удари

Стамболийски, не удари само Стамболийски, а удари идеята за миръ и сговоръ на балканскитѣ народи. Куршумътъ, който удари Стамболийски, заплашва Балканитѣ съ нови опасости. Тамъ бѣма вече единъ миролюбивъ човѣкъ, задъ който стои цѣлъ единъ народъ (Ражкопѣскания отъ земледѣлцитѣ и възражения отъ сговориститѣ), който желае да живѣе въ миръ и сговоръ съ своитѣ съседи“. И се казва по-нататкъ: „Защото той управляваше съ народа, управляваше за народа, . . .

Р. Василевъ (д. сг): Генералъ Сарай съ Стамболийски имаше старъ ортаклъкъ.

П. Петковъ (з): . . . „защото той за миролюбивата политика бѣше готовъ да сложи главата си“. И миналата година Александъръ Стамболийски го каза тукъ: „Г. г. народни представители! Главата ми въроятнo ще падне, щека падне, но азъ считамъ, че съ моята глава ще съмъ извоювалъ една позиция за България предъ външния свѣтъ, и считамъ, че моята глава, ако падне, тя ще падне за доброто на България“. И тя падна.

И. Симеоновъ (д. сг): Отговорете, г. Петковъ: откъде генералъ Сарай познава Стамболийски?

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Земледѣлскиятъ съюзъ води една мъдра политика. Отъ г. Малиновъ тукъ се спомеаха думитѣ на Гамбета: „Да мислимъ за Елзасъ—Лотарингия, но да не говоримъ за нея“. Изхождайки отъ тѣзи думи, Франция води първоначално тази своя политика. Втората фаза е тази на Клемансо; не да мислимъ, а да говоримъ за нея. Третата фаза е тази на Поинкаре; не да говоримъ, а да действуваме за нея. Г. г. народни представители! Франция е велика сила, България е малка държава. Желателно е България, дори да не мисли и да не говори тогава, когато тя е въ настоящето тежко положение.

Критиката, г. г. народни представители, по едно експозе на правителството по външната политика не бива да бѣде партизанска. Съ това ние сме съгласни, но не може да не се изнесатъ пѣкои петиции тогава, когато се говори за външното положение на страната. Пие държимъ смѣтка и за туй, че сме въ оппозиция. Г. г. народни представители! Г. министъртъ на външнитѣ работи говори за сътрудничество. Спомеа се тукъ и отъ лѣво г. г. народни представители, че България трѣбва да има една обща външна политика. Ами че това е единъ идеалъ. Обаче сътрудничество по външната политика няма може да се постигне тогава, когато всѣки день обиваватъ най-голѣмата политическа организация на България въ пределството, и тогава, когато нейнитѣ избраници не ги допускатъ въ парламентарната комисия по Министерството на външнитѣ работи.

Г. Реджовъ (д. сг): Тамъ шпиони не се допускатъ.

П. Петковъ (з): Г. Малиновъ каза, че експозето на г. министра на външнитѣ работи поставя България въ розови краски. Да, голѣмъ оптимизъмъ вѣе отъ това изложение. А пѣтъ има едно правило за министритѣ на външнитѣ работи, което е правило и за финансовитѣ министри, което е правило и за голѣмитѣ стратеги, а то е, че министритѣ на външнитѣ работи и финансовитѣ министри никога не трѣбва да бждатъ оптимисти; по-добре е за държавата всѣкога да бждатъ песимисти, та ако излѣзе добре, още по-хубаво; тѣ трѣбва да предвиждатъ велико, което може да бѣде опасно за държавата. Не бива съ оптимизъмъ да се печели вътрешно вѣщение, като се представя положението на държавата въ пестривы краски, защото следъ това може да се дойде до опасно положение.

Г. Малиновъ съ своята речъ ви каза, че положението на България днесъ е спокойно, че отношенията ни съ нашата съседка Сърбия се намиратъ въ една деликатна фаза. Той ви изтъкна два факта. Той ви каза, че днесъ, когато засиете, не сте сигурни дали сутринята бѣма да имате изненади. Такова е, каза той, външното положение на България. И той ви цитира — на онѣзи, които говорятъ за достойнството на България — яложеното унижение на единъ отъ най-добритѣ полкове на България, наложеното унижение на цѣла една българска рота, която заставиха да минава предъ чужда легация и да отдава честъ на чуждо знаме. Имаше ли въ нашето време такава

увидяване? Второ, той ви каза, че отъ една релъ на г. министър-председателя се поведише цъльш шидеитъ и обѣхне въ надвечернето на скъсване дипломатическитъ връзки съ Югославия.

Къмъ тия два факта азъ ще добави други два.

Нъкой отъ сговориститъ: Това не сѫ факти. Това е мнение.

П. Петковъ (з): Азъ ще ви съобща фактитъ, че чужди аероплани летятъ надъ български градове и че се направиха концентрации на чужди дивизии край българската граница въ края на м. августъ и началото на м. септември.

С. Василевъ (д. ст): То е по ваше искане.

П. Петковъ (з): Каза се, че това било направено по искане отъ дружбата и комунистите, за нѣкаква революция и за общъ фронтъ съ Сърбия. Та ако имаме такъвъ планъ, сърбитъ нѣмаше ли да навѣзватъ, вѣст ли щѣха да гледатъ? Сърбитъ концентрираха войски, както правилно ви каза г. Сакаровъ, защото тѣхнитъ отношения съ Италия по флуменския въпросъ бѣха въ опасна фаза, защото Италия бѣше окупирала Корфу и защото не се знаеше дали нѣмаше да избухне единъ въоръженъ конфликтъ между Сърбия и Гърция, отъ една страна, и Италия, отъ друга. Сърбия концентрира дивизии, за да може да бѣде сигурна за утрешния день и да се гарантира срещу една България, която може да мисли за реваншъ, като използва политиката на Италия. Вие нѣмате никакви доказателства за обща дейностъ съ Сърбия. Азъ мога да ви кажа, че Земледѣлскиятъ съюзъ никога не би се ангажиралъ да прави революция съ една чужда държава.

С. Василевъ (д. ст): Не прилича да говорите иначе, защото сѫ български офицери.

П. Петковъ (з): Мога да кажа и много повече на васъ, които ме обвинявате въ предаване. Събавявамъ, че г. министърътъ на външнитъ работи го нѣма сега тукъ, за да го помоля да поиска отъ нашитъ легации въ Лондонъ, Парижъ и Римъ телеграмата на Райко Даскаловъ отъ 12 юний, следъ прерагата, съ която той наговаря пълномощнитъ министри на България да направятъ енергични постъпки предъ Англия, Франция и Италия да не се окупиратъ България, като казва, че въ България Земледѣлскиятъ съюзъ е въ състояние самъ да се брани и че трѣбва България да бѣде запазена отъ чужда окупация. Подобни извъншни азъ направихъ и предъ тукашнитъ пълномощни министри тогава, когато правителството благоволитъ да ме изкара отъ затвора. Виждале, че отъ страна на Земледѣлскиятъ съюзъ не е имало предаване, че Земледѣлскиятъ съюзъ не може да желае окупацията на български земи, която окупация не може да не бѣде насочена срещу интереситъ на България, която е наша обща родина.

Г. Малиновъ постави на правителството въпроса: защо съществува това положение? Г. г. народни представители! Азъ ще се постарая да допълня изложението на г. Малиновъ по този пунктъ; ще се постарая да нагазя въ една деликатна материя, като направя това съ голѣма искреностъ — така, както го направя и г. Сакъзовъ. Ако вземете да проследите пресата на нашитъ съседни — г. Григоръ Василевъ, който бѣше въ Бѣлградъ, знае най-добре какво сѫ му казали тамъ — вие ще видите, че впечатлението имъ отъ акцията на 9 юний е следното. Тамъ се каза: старитъ фактори въ България се връщатъ на власт. Кои сѫ тия фактори? Най-напредъ армията, която се смѣташе за неспособна, изигра една голѣма историческа роль. И нашитъ, вмѣсто да мѣчатъ, казватъ: армията направя преврата; тѣ казватъ, че пие сме били вътрешни врагове, когато пие водихме приятелска политика съ нашитъ съседни. Това е още една грѣшка. Второ, старитъ партии сѫ на власт, които сѫ виновници за миналото. Наистина, днесъ се говори за Демократическия сговоръ, но той е една хубава магия, съ която се прикриватъ старитъ партии предъ въкашното общество и предъ българското общество. Но г. Теодоръ Теодоровъ, старитъ парламентаренъ тигъръ, излизе вчера тукъ съ стари понятия и мислителни вие, че хората въ чужбина не си даватъ смѣтка за това? Въпроснитъ вестници пишатъ: министърътъ на външнитъ работи въ България, г. Калфовъ, е бѣше съседитъ на царь Фердинандъ. Сидоровъ е билъ

защитникъ на г. Пешевъ, единъ отъ виновницитъ за катастрофата на България; г. Григоръ Василевъ, който претендира да бѣде представител на България въ Парижъ, бѣше съветникъ на генералъ Жековъ.

И. Лѣкарски (д. ст): Най-точно Вие сте дали тая статия.

С. Василевъ (д. ст): Кои имъ е далъ тия сведения? Вие сте ги писали.

П. Петковъ (з): Тогава азъ бѣхъ въ затвора.

С. Василевъ (д. ст): Въ кой вестникъ се пише това?

П. Петковъ (з): Въ „Libre parole“. Азъ тукъ нѣмамъ всичкитъ вестници, . . .

Г. Василевъ (д. ст): Азъ ги имамъ всичкитъ.

П. Петковъ (з): . . . защото пощата не благоволява да ми донесе кореспонденцията, но ако имамъ парижка вестникъ тия вестници, азъ можахъ да ви покажа десетъ статии, въ които е писано сѫщото.

И. Лѣкарски (д. ст): Тия статии сѫ писани, защото сигурно има още нѣщо отъ фондоветъ, които грабихте.

П. Петковъ (з): Въ тия вестници се пише и следното: „Кой стои на българския престолъ? Синътъ на царь Фердинандъ, който съ единъ указъ арестува цѣлото Народно събрание; синътъ на царь Фердинандъ, който съ своитъ действия около 9 юний връща личния режимъ въ България“.

Н. Рачевъ (д. ст): Тѣй ли е фактически?

П. Петковъ (з): „Днесъ македонската организация, която вчера превземаше Кюстендилъ и хвърляше бомби, не е просявала никаква борба срещу вѣстницето правителство; значи тя участвува въ властта, а ти е наша противница“. Това го пишатъ сърбитъ. Нѣка го знаемъ точно и подробно, за да знаемъ какъ да използвамъ отъ това положение.

С. Василевъ (д. ст): Ваши другари пишатъ това.

И. Лѣкарски (д. ст): Опровергайте го или го признайте.

П. Петковъ (з): И най-сетне г. министърътъ на външнитъ работи, който знае, че е изправенъ предъ единъ договоръ за миръ, който знае, че по този договоръ не може да прави друга политика, освенъ оная на земледѣлското правителство, който знае, че не може да поддържа чети, който знае какво е положението на България и който заявява, че ще води миролюбива политика, този министъръ на външнитъ работи съ най-силни думи обвинява правителството на Стамболийски, обвинява външната политика на Стамболийски и иска тогава хората въ чужбина да не кажатъ: а, щомъ се обвинява външната политика на Стамболийски, която бѣше миролюбива, . . .

Отъ сговориститъ: А-а-а!

П. Петковъ (з): . . . и която тѣ знаятъ че бѣше миролюбива, значи тукъ има една задна мисль, тукъ има друга политика. Това е грѣшка, г. г. народни представители.

Н. Топаловъ (д. ст): Най-голѣмата грѣшка е, че ти си тукъ.

П. Петковъ (з): Не бива да се приказва така по външната политика. И, най-сетне, г. Сакъзовъ въ своята величолепна речъ ви каза, че ще ви питатъ въ Европа: кого представявате вие, мнозинството въ България ли?

Отъ сговориститъ: Представяваме 650,000 избиратели.

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Нъкой отъ сговориститъ: Какъ може да се слуша, г. председателю! Той кого представява?

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Следъ 9 юний въ България се възцари единъ режимъ, който е

абсолютно отрицание на оная формула, на онзи девизъ, въ името на който казвате, че сте извършили 9 юний — формулата, девизът на родъ, свобода и законностъ. Защото отъ 9 юний до днесъ, всички свободни всички права на мнозинството отъ българския народъ сѫ нарушени. Хлянди посетиха затворитѣ, други бѣха избити, трети бѣха прогонени въ чужбина, въззари се въ страната единъ режимъ, който се нарича въ цѣла Европа „бѣлъ тероръ“, и който предизвика първиятъ писателъ на Франция, Анатолю Франсъ, да излъже съ протестъ предъ интеллигенцията на свѣта, който предизвика и Максимъ Горки да излъже съ протестъ срещу този режимъ. Ето кое докара и лева да падне! (Възражения отъ еговориститѣ) — Ето кой създаде несигурността! И тази несигурностъ се чувствава отъ капиталиститѣ; отъ бакеритѣ тукъ — приназвайте съ тѣхъ и ще видите. И виждате, че правителството ви казва: „Азъ готвя законопроектъ за защита на държавата, защото не сме сигурни, защото виждаме, че се готви пѣбло мѣтно“, а г. министъръ Русевъ казва: „Нѣщо подмолно се готви отъ дружбаши и комуниста“. Това не е вѣрно!

Министъръ И. Русевъ: Г. Петковъ! Въ състояние ли сте да направите декларация, че вие лично не конспирирате? Направете я, моля Ви се, ако обичате. (Ржкопѣлскания отъ сговориститѣ)

С. Василевъ (д. ст): Направете тази декларация!

П. Петковъ (з): Заявявамъ, че азъ принадлежа на една политическа организация, която е легална организация. . . .

Министъръ И. Русевъ: За Васъ говоря азъ.

П. Петковъ (з): . . . една политическа организация, която не си служи съ революционни действия. Лично азъ съмъ народенъ представителъ на тази организация и нѣмамъ абсолютно никакво друго мнение отъ мнѣнето на моитѣ другари и отъ това на моята организация. (Ржкопѣлскания отъ земеделцитѣ) Лично азъ участвувахъ въ заседанието на постоянното присъствие, за което има протоколъ, г. Русевъ, и ние можемъ да ви покажемъ този писменъ протоколъ, който носи моя подписъ и въ който протоколъ се решаватъ две работи: първо, никаква връзка съ емигрантитѣ въ чужбина, защото Земеделскиятъ съюзъ е една организация, която работи въ вътрешността на България, и, второ, ти отхвърля революционнитѣ методи, както тогава отхвърли революционния единъ фронтъ. Това бѣше решението, при вземането на което азъ присъствувахъ. Ама ще кажете: въ революцията участвувахъ и земеделцитѣ. Участвувахъ, ама кой е виновецъ за това, че ние съ едно управление отъ 3—4 месеца само докарахе българския народъ дотамъ, щото миролюбиви селяни и работници да оставятъ дома си, да оставятъ жени, да оставятъ деца и, като хайдугитѣ въ турско време, да грабнатъ пушки и да отиватъ въ баджана, за да браятъ своя животъ, за да браятъ честта на своята жена, за да браятъ и своя имотъ. (Ржкопѣлскания отъ земеделцитѣ) Протести и възражения отъ сговориститѣ) Азъ самиятъ участвувахъ въ една депутация при г. министъръ Русевъ, ведно съ секретаря на съюза г. Георги Марковъ и лично заявихъ на г. министъръ Русевъ: молиме Ви, позволете ни да издадемъ единъ умѣренъ вестникъ, дайте ни да канализираме движението, защото налитѣ хора отиватъ на лѣво, отиватъ съ комуниститѣ; ние не знаемъ какъвъ ще бѣде утрешниятъ день, мислете за това. Това бѣше 15 дни преди септемврийскитѣ събития. Г. министъръ Русевъ ни отговори: „Да правятъ вашитѣ хора каквото патъ“. И тѣ направиха каквото искаха, за да защитятъ своитѣ права.

Министъръ И. Русевъ: Да, вѣрно е, г. Марковъ и г. Петковъ дойдоха при мене да искатъ разрешение да издаватъ вестникъ. Моятъ категориченъ и ясенъ отговоръ бѣше: нѣмамъ право нито да ви запретиамъ, нито да ви разрешавамъ. Вестникъ можете да издавате.

П. Петковъ (з): Ха!

Министъръ И. Русевъ: Моля Ви се. — Обаче азъ се обрнахъ къмъ двамата и добавихъ, когато упрѣкнаха администрацията, че ги преследвала: вземамъ актъ отъ вашитѣ оплаквания, но дайте ми факти. Обещаха ми да ги дадатъ, но досега не сѫ ги дали. И азъ се удивлявамъ на

Вашата смѣлостъ да дойдете тукъ и да ми говорите за администрация, за свобода на гражданина, за правда, за справедливостъ, за моралъ! Това ви казахъ азъ.

Н. Петрини (з): Фактъ е, че Георги Марковъ е още въ затвора.

Д-ръ К. Милановъ (д. ст): Мълчи тамъ!

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Въ отговоръ на това искрено изявление отъ делегатитѣ на Земеделския съюзъ, въ отговоръ на тая готовностъ на водачитѣ на Земеделския съюзъ тогава и на постоянното присъствие да помогнатъ на правителството да канализира революционното движение на българскитѣ маси, знаете ли какво получи Земеделскиятъ съюзъ? Арестуването на цѣлото постоянно присъствие, преследването на всички ни, принуденето ни въ София, въ столицата на България, ние, които въ тая България не сме извършили нищо лошо, да живѣемъ като разбойници, като алаши до кошетага (Ржкопѣлскания отъ земеделцитѣ) Възражения отъ сговориститѣ) да продължаваме отъ къща на къща да се криемъ отъ българската властъ, . . .

А. Сталийски (д. ст): Когато бѣше арестуванъ, идваше предъ менъ и предъ други и ревъше и се кълнѣше, че не си дружбаши.

П. Петковъ (з): . . . защото не бѣхме сигурни и за нашия животъ. И, въпрѣкъ че се криехме, тази столица, сърцето на България, ни даде довърнето си, даде ни 7 хиляди гласа; ти разбра, че ние сме преследвани, ти разбра нашиятъ права, и въпрѣкъ туй, че въ голѣмата частъ отъ околнитѣ, чрезъ население, не се доби зарегистриране на листитѣ, Земеделскиятъ съюзъ успѣ да спечели 30 депутатски мандата и по този начинъ да нанесе единъ морален ударъ на българското правителство, което мислѣше, че ще унищожи Земеделския съюзъ, което мислѣше, че ще го погребе, и цѣла България, и цѣла Европа разбраха, че Земеделскиятъ съюзъ е една организация, която има здрава основа въ тази страна, че той е една организация, задъ която се намира мнозинството на българския народъ. Такава организация вие не можете да унищожите; . . . (Възражения отъ еговориститѣ)

Председателъ: Моля, тишина, г-да!

П. Петковъ (з): . . . вие можете да унищожите Петъръ, Иванъ, Георги; вие можете да унищожите водачи, вие можете да насѣчете министъръ-председатели, да пованите и други хора отъ насъ, но вие не можете да заставите 500 хиляди българни да забравятъ своитѣ интереси. . . . (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина!

П. Петковъ (з): . . . вие не можете да заставите мнозинството отъ българския народъ да не брани своитѣ права, да не брани своитѣ идеи, да не върва на своитѣ идеи, да не се поклоня на тѣзи идеи.

Председателъ: Г. Петковъ! Говорете по въишната политика. (Глътка) — Моля, тишина, г-да!

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Справедливи ли сѫ упрѣцитѣ, които се отправятъ на българското правителството, че то . . . (Пререказание между П. Ангеловъ, В. Домузлечевъ и П. Хридопановъ)

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да, оставете оратора да свърши.

С. Василевъ (д. ст): Мина вече времето му.

П. Петковъ (з): На е минало; имамъ още време и скоро ще свърша.

С. Василевъ (д. ст): Времето му е минало вече.

Председателъ: Моля, тишина!

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Справедливи ли сѫ упрѣцитѣ, които се отправятъ на българското

правителство, че то замисляло въпреки военни акции срещу нашите съседи? Не, не е сж справедлив тѣзи упрѣци. България не е въ състояние да замисли военни акции срещу своите съседи. И още Таке Йонеску каза, че България е безпомощна, че около България има съседи, които разполагат съ милионни армии. Българското правителство не може да замисли такива военни акции срещу нашите съседи, защото и да би искало да направи това, то, преди всичко, нѣма силата, не може да замисли такива акции тогава, когато народътъ е изтощенъ отъ дветѣ годѣми войни. Въ това отношение упрѣцитѣ не сж справедливи. Ние се надѣваме също, че опѣзи патриотични организации, за които споменахъ тукъ, ще държатъ смѣтка за опасноститѣ за нея, и че тѣ нѣма да проявятъ опѣзи инициативи, за които каза г. министърътъ на външнитѣ работи — инициативи за външни компликации. Ние сме дълбоко убедени, че един патриотични организации нѣма да тръгнатъ въ този път, защото тѣ знаятъ какво е днешното положение на България.

Положението на България, г. г. народни представители, е тежко, тъмни облаци има по нашата граница — нека да ги видимъ хубаво, нека да ги видимъ ясно, за да можемъ да видимъ какво ще може да се направи. Ние не казваме, че монополътъ на миролюбие то е на Земледѣлския съюзъ. Не!

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. ст): Това го казваше Стамболийски.

П. Петковъ (з): Ако едно българско правителство върви по тоя пътъ на миролюбие, ако върви по пътя на мира и на сговора съ нашитѣ съседи, по пътя на разбирателството, ние не можемъ, освенъ да се радваме, на това и ние бихме искали отъ всички правителства да водятъ такава една въздушна политика. Не претендираме за монополъ. Правето такава въздушна политика, г-да, и ние ще се радваме, на нея.

Нѣкои отъ сговориститѣ: Вне пакъ ще правите заговори.

П. Петковъ (з): Обаче ние искаме да се вложимъ разумъ въ дѣлата работа. Какъ ще се излѣзе отъ днешното положение? Г. г. народни представители! Положението на България е много тежко. Нека се замислимъ за нашитѣ, по които ние бихме могли да взлѣземъ отъ днешното тежко положение. (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателтъ: Моля, тишина, г-да!

П. Петковъ (з): Вне го схванахте вече отъ думитѣ на г. Малинова и го подразбирате и отъ думитѣ на г. Сакжзовъ. Г. г. народни представители! Налага се въ най-скоро време тукъ, на тая маса, да застане едно правителство, което да се ползува абсолютно съ довѣрието на Народното събрание. . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

П. Петковъ (з): . . . едно правителство, което да бъде парламентарно, едно правителство, което да нахожда, ако некаже, отъ сѣнитѣ срѣди, обаче едно правителство, което да не бъде свързано съ отговорности за дѣлата отъ 9 юни до днесъ; едно правителство, което да вдѣлхе повече довѣрие въ чужбина; едно правителство, което да може да разпрѣсче тъмнитѣ облаци, да ги накара да се разбѣгатъ и да, направи да има малко сияйностъ на нашето тъмно небе.

Отъ сговориститѣ: Печакай малко!

П. Петковъ (з): Ние считаме, че отъ това правителство ще трѣбва да отсъствува военниятъ елементъ. Ние считаме също така, че едно бъдеще правителство ще трѣбва да тури край на дѣлността на всѣкакви неотговорни елементи. Ние виждаме, че въ това направление се правятъ напоследѣтъ известни усилия. Нека правителството, което и да бъде то, тури край на тази работа. Да нѣма неотговорни елементи и тайни организации, защото това се отразява извънредно зле въ чужбина. Вне говорите за бойни ядра. Добре, въ чужбина говорятъ, че вие имате бойни ядра, защото видѣха съ пушката, рана следъ 9 юни да

арестуватъ произволно когото имъ скимне. Нека бъдещето правителство възстанови свободитѣ на българския народъ, защото, ако се кара само съ закона, за защита на държавата, ще се създадатъ нови пертурбации въ тази страна. Трѣбва да се даде една нова, широка амнистия, а не отъ Софийския централенъ затворъ да излѣзе амнистиранъ отъ 400 души само единъ.

А. Сталийски (д. ст): Това не е вѣрно! Защо лъжопѣ?

П. Петковъ (з): Вѣрно е!

А. Сталийски (д. ст): Отъ 2.400 души излѣзоха 80%. Въ затворитѣ сега нѣма повече отъ 300—400 души.

Н. Тарашмановъ (к): Не е вѣрно!

П. Петковъ (з): Трѣбва да дадете амнистия, които да даде едно истинско усюкоепие въ нашата страна.

Н. Тарашмановъ (к): Никаква амнистия не се даде — това е истината!

П. Петковъ (з): Вие дадохте амнистия само на вашитѣ хора, по не и на вашитѣ противници.

Н. Тарашмановъ (к): Въ Търновския затворъ отъ 650 души затворници има само десетина души амнистирани; въ Стара-Загора отъ 500 души арестанти памиратъ амнистия не повече отъ десетъ души. Това не е никаква амнистия. Вне дадохте амнистия на убийцитѣ на народа, а за дружбашиитѣ и комуниститѣ нѣма такава. И не само че не е вѣрно, че сте дали нѣкаква амнистия, а продължавате да арестувате още.

П. Петковъ (з): Г. г. народни представители! Положението въ България е толкова тежко, што ние трѣбва да се издигнемъ на височината на нашата задача като народни избраници. Нека помислимъ, какво може да ни допестатъ бъдещитѣ дни и нека въ най-скоро време да се постави тукъ едно правителство на усюкоението, на омилотворението. Въ нашитѣ срѣди има такива хора, които ще могатъ да внесатъ усюкоение, ако се върви по пътя, за който говори г. Костурковъ, по пътя, за който говори г. Сакжзовъ, защото иначе, г-да, чернитѣ облаци нѣма да се махнатъ, иначе тѣ ще се съствяватъ надъ България и, както ви каза г. Малиновъ, ние не знаемъ, какъ ще остънемъ утре. Може да осъмнемъ много страшно. И тогава вие ще носите много голѣма отговорностъ, ще носите много голѣма отговорностъ и затуй, защото ние ви предупреждаваме за тежкитѣ дни, които може да настѣнятъ утре за България.

Г. г. народни представители! Ние нѣма да пречимъ на възвншната политика, на една миролюбива възвншна политика на българското правителство. Ние сме добри българи; нашата организация се състои отъ добри хора.

Нѣкои отъ сговориститѣ: А-а-а!

П. Петковъ (з): Тия добри българи сж си изгнѣнили дѣлга въ голѣмитѣ борби, които българскиятъ народъ води. Тѣзи добри българи мислятъ за родината, но тия българи не бива да бъдатъ преследвани. Нека въ тая страна, когато се прави апелъ къмъ доброто чувство на нейнитѣ синове, българското правителство да даде най-сетне правата на болшинството, да възвърне погасенитѣ свободи. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

И тогава вие ще видите, че тамъ (Сочи земледѣлцитѣ), когато се касае за България и за свѣтлото знаме на родината ни, нѣма да има противници; тамъ ще има само добри патриоти.

И. Хрелопановъ (д. ст): Вие сте предатели! Какво говорите за България?

Председателтъ: Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ (д. ст): (Отъ трибуната) Г-да! Разискванията по внесенитѣ конвенции продължиха твърде дълго време, почти пълни две заседания, и вие имахте случай да изслушате различни темпераментни оратори. Обаче венкитѣ тѣ не засѣгнаха почти никакъ самото същество и характеръ на тия конвенции. Важната отъ тѣхъ, върху която

азя некамам да се сира с няколко думи — това е конвенцията, която урежда последната неразрешена сметка, останала от войната, между Югославия и България. Както се вижда, ще се приемат тази конвенция в Парламента единодушно. Това единодушие е съвършено негледно, въпреки туй, че по много въпроси, както виждате, тук ние едва можем да се твърдим. Азъ тръбна да ви подчертая, че делегатите на Сърбо-хърватско-словенското кралство, както и българските делегати, въ еднаква степен положиха предъ очите на столичното общество най-добрият възможен усилие, за да я постигнат. Азъ мисля, че мога да стана вашъ тълкувател, да ви поздравя и да имъ благодаря. Тъзи делегати пътршиха едно трудно дѣло. Подиръ война, каквато бѣше европейската война, подиръ минало, каквото има между насъ и съседното кралство, съвсемъ не бѣше лесно да се приключи този въпросъ толкова благополучно за дветѣ страни, както сега работата изглежда лесна и проста.

Обаче тази конвенция е по-важна въ едно друго отношение — въ това, което тя не урежда, но за което тя ип дава една мисълъ, една надежда, че може да се уреди. Тази конвенция напомнява, по силата на пѣщата, пѣния проблемъ за отношенията между дветѣ държави, за отношенията по-специално между сръбския и българския народи. Азъ пѣма да се внушамъ въ никакво минало. То е изпитание съ много тъмни страници и за двата народа въ различни времена. Азъ некамам обаче да се сира съ няколко думи на няколко положения отъ днешното състояние на въпроса и отъ утрешния изгледъ, който той въпросъ може да получи.

Безспорно е, че отношенията между сърби и българи на Балкана иматъ решаващо значение не само за Балкана, а далече задъ него. Това се признава въ Бѣлградъ, това се чувствува и въ София. Безспорно е, че въ отношенията на сърби и българи има твърде много деликатни въпроси. Твърде много се е уредило, но оставатъ много неуредени пѣща. Безспорно е, че отъ дветѣ страни и въ София, и въ Бѣлградъ сѣ признателни сѣ недовѣрие. Азъ некамам въ този пунктъ да бѣда съвършено откровенъ. Мисля, че съмъ добъръ българинъ, но азъ имамъ впечатления отъ Бѣлградъ — имамъ и известна грижа да следя какъ се развива този въпросъ въ самата Югославия — и некамам тукъ да говоря безъ рискъ да бѣда опроверганъ отъ Бѣлградъ, както не вѣрвамъ и тукъ пѣкой да ме опровергае. И отъ дветѣ страни, и отъ София и отъ Бѣлградъ, се подозиратъ въ много отношения. Когато пристѣпите по-близо въ разговоръ, когато нагизите въ темитѣ, колкото и тѣ попѣкога да сѣ болезнени — а слава Богу, не всички сѣ такива, а има много интересни и много благодатни теми — тогава много отъ това недовѣрие се разпрѣсва и разговорътъ става човѣшки, да не кажа братски. И по много пунктове може да се намѣри това, за което каза г. Кьорчевъ: посочете го, нос е снова въ повече, което ни облизжава отъ онава въ по-малко, което постоянно ни раздѣля?

Третѣ елемента, които създаватъ това недовѣрие, споредъ менъ, сѣ: предъ всичко причини отъ миналото, известни намъ; второ, злощастната работа на несериозния початъ — има го въ Бѣлградъ, има го и въ София. Азъ не бихъ се засѣлъ съ труда да преценивамъ, дали го има повече въ София, или въ Бѣлградъ: има го предостатъчно и тамъ и тукъ. И третиятъ елементъ, по моего мнѣние, това е невежеството на политическиятъ сръди тукъ и тамъ, което не ни позволява да се познаваме добре. Въ София се оплакватъ отъ Югославия, въ Бѣлградъ сѣ оплакватъ отъ насъ. Азъ имамъ случая да слушамъ тѣзи оплаквания отъ лица официални, отъ лица, които сѣ на властъ безъ да сѣ министри, отъ лица, които ръководятъ опозиционни партии, отъ журналисти, мога да кажа първи сортъ, отъ най-добритѣ журналисти, които има въ Бѣлградъ, които отговарятъ горе-долу безспорно и на нашето най-добро качество, което имаме въ София. Въ същото време, обаче, когато се оплакваме, мнозина твърдятъ само това, което ни раздѣля, и много рѣдко съвършено рѣдко, отъ дветѣ страни твърдятъ моментитѣ, които ни облизжаватъ. Въ спороветъ между насъ и съседната страна по същество азъ не желая да влизамъ, но азъ имамъ твърдата вѣра, че тѣзи недоволства могатъ да се изгладятъ не само защото това трѣбва да стане: има въ политиката пѣща, твърде желателни, даже необходими, но ако тѣ сѣ невъзможни, желателни, имъ прозвучаватъ като горчива промяна. Едно пѣзостно обаче споразумение между България и Сърбия, т. е. между Бѣлградъ и С. Ж. С., е днешното на сърби, хър-

вати и словени — не е невъзможностъ. Съвършено прави е мисълъта на единъ отъ ораторитѣ, че въ този случай сѣ нужни двама, но фактъ е, че въ София соятъ отѣтството на сърбитѣ, а въ Бѣлградъ — това на българитѣ.

По този поводъ азъ бихъ могълъ да подчертая: че както въ София, така и въ Бѣлградъ обикновено говорятъ, или на приумица, или по настроення, или чрезъ неотговарящи на истината обобщения. Попитайте сръбния сръбски или български журналистъ, за кои българи и за кои сърби той нише, когато постоянно повтаря: „сърбитѣ мислятъ, българитѣ казватъ“ — той ще се смути, ако въобще може да се смущава, или ще каже: за всички. И този начинъ на разглеждане на въпроса по сръбско-българскитѣ отношения отъ дветѣ страни е истинското нещастие: за правилното му даже поставяне, а камо ли разрешение. И двата народа сѣ твърде добре разположени да се дойде до общо споразумение, но отъ само себе си се разбира, че партиитѣ, водителитѣ, печатътъ се влияятъ отъ редъ съображения, на които не могатъ да не даватъ известна пѣща и да не сѣ даватъ смѣтка за сложността на проблема. Много и най-разнообразни външни интереси и внушения сѣ въ игра. Има велики сили незаинтересовани, добре разположени сръбско идеята за едно трайно приятелство и паралелно развитие на двата народа. На първо мѣсто това сѣ Съединенитѣ щати, които действително винаги проявяватъ благосклонно внимание сръбско България, тѣй заслужено подчертано и отъ г. министра на външнитѣ работи. Има и сили, които биха посръбскими подобна комбинация на Балкана като особено ценна. Но други сѣ готови да подроятъ отъ коренъ всѣка мисълъ за разбирателство. Тѣ познаватъ отлично гѣнитѣ на политическия торентъ на Балканитѣ и ще искатъ да осуетятъ подобни замисли, каквито примѣри въ недавното минало има, за съжаление, премного. Сърби и българи мѣтко биха могли да установятъ, кой е платилъ по-малко данѣкъ на тая не само чужда, но и основно враждебна за двата народа политика. Първата и може би най-трудната задача за дветѣ страни е да се създаде атмосфера на съседарно довѣрие, и при тая атмосфера да започне взаимното опознаване и прецѣпка на новосъздадевето положение на Балканитѣ. Последниятѣ войни на Балкана, покрай безкрайнитѣ злини, даватъ единъ добъръ елементъ: сърби и българи узнаха цената си на бойнитѣ полета, и това трѣбва и може да имъ послужи много въ мирния животъ и въ тѣхната политика. Друго едно още по-важно последствие отъ тая война е, че турцитѣ напуснаха Балкана — тѣ сѣ отвѣдъ Марца. При това ново съотношение на сили, което създадоха последнитѣ договори, сърби и българи иматъ върху какво да се взрѣтъ. Ако тѣ го направятъ сами — толкова по-добре, за тѣхъ. Но тѣ биха били обрѣжени и съ много други живи симпатии.

Г-да! Както въ пазоженето на г. министра на външнитѣ работи, така и въ речитѣ на ораторитѣ, нише чухме за европейски сили отъ Западъ, нише чухме за различни други комбинации. Азъ некамам преди всичко да протѣстирамъ противъ думитѣ на г. Сакарова, казани въ нашата Камара, за изродена Франция. Човѣкътъ, който е билъ на тронезата на Хинденбургъ, пѣма право да говори така.

Отъ сговоритѣ: Bravo! (Ржкоплѣскания)

Г. Василевъ (д. ег): Азъ зная, че г. Сакаровъ познава Франция, но той не я познава толкова, колкото менъ. Азъ зная, че това е лапсусъ у него, а не е пѣваква умраза къмъ Франция, но въ всѣки случай, не се заблуждавайте и не дѣйте плаща данѣкъ на една много глупава и зловредна пропаганда на близкия изтокъ, че Франция пропада и умира. Това мислятъ наивнитѣ само на близкия изтокъ. Съединенитѣ щати, свѣтътъ — цѣлятъ свѣтъ мисли друго: Франция е здрава, Франциитѣ е силна и хубава. Тукъ и се сръдятъ, че била въоръжена, или че въоръжава други. Нека и се сръдятъ тѣзи, срещу които се въоръжава, но тукъ въ българския Парламентъ ние не сѣ защитници на тия народи. Ние, обаче, обиждате, ние предизвикваме.

Въ Франция щѣлъ да дойде единъ новъ режимъ, казва г. Сакаровъ. Това може да стане. Азъ имамъ пѣкон впечатление, които не могатъ напълно да покриватъ неговата мисълъ, но могатъ да се приближатъ къмъ нея. Ако, обаче, въ Франция дойде блокътъ на лѣвитѣ, все пакъ французката социалдемократия — къмъ която имамъ всичкитѣ почитания и бѣхъ въ връзки съ нейнитѣ хора въ Парижъ, които ми услужаха съ голѣма охота — пѣма да има особено решаващо значение, пѣкое особено голѣмо зна-

чение. Значи все още извън рамките на социалдемократията има грамадни сили във самата Франция, които ние трябва да зачитаме и на които ние можем да разчитаме.

По отношение на Великобритания аз нѣма да кажа почти нищо. Безспорно е, че Великобритания има днес едно ново правителство и единъ способенъ държавенъ мъжъ начело на нейното управление. Азъ мога тукъ да кажа само това като българинъ и съ право. Лойдъ Джорджъ въ неговата политика бѣше действително въ последно време краенъ врагъ на българизма, изобщо на всяка българска политика. Обаче, въ неговата собствена партия, либералната партия, следъ като той се присъедини къмъ Аскуитъ, той нѣма вече това значение за външната политика. Неговата кампания противъ Франция, внушена може-би отъ сжръ Базарова, не внушава никому симпатии въ самата Англия. Правителството, което е на власт, е въ разбирателство съ Аскуитъ по външната политика, но не съ Лойдъ Джорджъ. Той е, който съ своитѣ дѣла ни е далъ правото да се проансеемъ и да се оплачемъ и отъ английскитѣ национал-либерали; що се отнася до английскитѣ трайстисти и до умѣренитѣ консерватори, положението е друго. Англия, обаче, нѣма да промѣни основно своята политика спрямо Франция. Голѣми напѣнци сж тѣзи, които мислятъ това.

Я. Сакъзовъ (с. д.): Това има да видимъ.

Г. Василевъ (д. сг.): Англичанитѣ държатъ на това пригѣдство. Ще живѣемъ и ще видимъ. Макдоналдъ не е допѣлъ да прави революция въ външната политика. И ако ние тукъ ни питате кого представляваме и съ какво болшинство стоимъ на власт, ние забравяте, че Макдоналдъ има 30% отъ пародитѣ представители въ Парламента, а има срещу себе си 70%. Той разчита на поддрѣлата на либералната партия. Либералната партия му я дава драговоино, но той има 192 депутата отъ 615.

Тукъ се спомена може за съветска Русия. И както отъ г. г. комуниститѣ по задължение тукъ, по завѣрозадължение може-би, така и отъ г. г. дружбаничѣ въ лицето на още твърде стариния тигъ на дружбанѣ, г. Петковъ (Ржкопѣскания отъ сговориститѣ), ние тухме да се говоримъ за съветска Русия и да се хвърлятъ обвинения противъ правителството, че не искало да влѣзе въ добри отношения съ нея и забравило руския народъ. Г-да! Азъ мога да ви съобщя подробности, които може би официални лица не желаятъ да ви съобщятъ; но азъ не ни имамъ отъ тѣхъ, а ги имамъ отъ свои собствени източници и съмъ свободенъ да ги съобщя. Азъ зная разликваната въ Москва за септемврийската революция и за подпалването на Балканитѣ. Интересното е, че въ тѣзи разисквания мюсюлманскитѣ делегати защитаваатъ, че не бива да се подпали България. Г. Шабинъ, за негова честъ, поддрѣжа същото илюно. Обаче другитѣ, и специално г. г. болшевикитѣ, които заематъ отговорно мѣсто въ руското управление, казватъ: трѣбва да я подпалимъ. Трѣпци казва забележителната за тѣхъ фраза: „Трѣбва впаати въ свѣта да горн по едно огнище, запалено отъ насъ“. И когато г. г. болшевикитѣ тургялъ главията въ нашата страна, пращатъ долари, за да правятъ революция, за да ни обречатъ не на болшевишки рай, а на ново робство, ние не можемъ да бъдемъ съ добри чувства къмъ тѣхъ. Ако свѣтътъ, ако Англия и Франция правятъ своитѣ тѣмни политически и стопански смѣтки и правятъ видъ, че искатъ да признаятъ Съветитѣ или ги признаватъ, това е тѣхна работа, тѣ иматъ доволно важни за тѣхъ съображения. Но ние можете да знаете, че английското правителство е не по-малко противъ болшевизма, отколкото сме ние отъ вѣдна гледна точка. Америка, обаче, която е по-силна и която може да си позволи лука да казва безъ заобикалки петината на болшевикитѣ, заявява: „Не ви признавамъ и нѣма да ви призная“. Защо? „Защото сте шайка, а не сте управление“. Това е истината. Азъ не казвамъ, че ние можемъ да си позволимъ лука на Америка, но ние сме въ едно положение да познаваме болшевикитѣ може би малко по-добре отъ мнозина други на Западъ, отъ много други народи. Говоря за срдното познание, не говоря за нашитѣ дипломатически канцеларии, които сж бедни по сведения, по необходимостъ, защото сж бедни и въ каситѣ си. Ние, обаче, имаме и други връзки извънъ тази евентуална връзка, да направимъ Бургазъ и Варна антрепозити за съветска Русия. Азъ мисля, че нѣкой денъ, ако Америка признае Русия, тя ще направи антрепозити въ Цариградъ, Бургазъ и Варна. Другъ едва ли ще ги направи. Но ние имаме само тѣзи връзки съ Русия на антрепозити, ние имаме расово чувство, ние имаме една близостъ, която имаме и съ сърбитѣ. Ние трѣбва да я ценимъ. Азъ никога не съмъ забравялъ това въ своитѣ политически убеждения. Азъ не съмъ руснакъ или русофилъ съ приличка или по увлечение, но въ всякъ случай руската култура, рускиятъ народъ ми е по-близкъ отъ всеки другъ народъ. Когато ние знаемъ, г-да, че рускиятъ болшевишки унищожиха руския народъ, смазаха го, повалиха го, дашиятъ гнѣвъ, нашето най-чисто морално възмущение е много по-силно отъ търговскитѣ и стопански връзки, които можемъ да създадемъ съ многоспасаемата съветска Русия. (Ржкопѣскания отъ сговориститѣ) Ние сме длѣжни да покажемъ предъ свѣта нашитѣ протести отъ тази шайка. Азъ съмъ народенъ представителъ и съмъ свободенъ да го кажа въ българския Парламентъ. Това не е управление. И вече тукъ, убеденъ съмъ, съ тази трибуна нито г. Сакаровъ, нито другъ ще сме така респектилно да защити съветска Русия, както бившитѣ отявлени храненаци на съветска Русия. Когато г. Коларовъ и г. Георги Димитровъ, добре платени, стоящи въ Москва, предниватъ революция, които значатъ окупация, извинете ме, ние не можемъ да паднемъ на колѣне, както ни съветва г. Петко Петковъ, предъ съветска Русия.

П. Петковъ (з): Никой нѣтъ, не съмъ казалъ подобно нѣщо. Това е инсинуация.

Г. Василевъ (д. сг.): Трѣбва, обаче, да кажа и друга една мисль.

П. Петковъ (з): Ние, земеделцитѣ, нѣмаме нищо общо съ съветска Русия. Азъ казахъ само да защити българитѣ, които сж пленници въ съветска Русия и които чакатъ да бъдатъ освободени и да се върнатъ тукъ. (Слъчка)

Председателъ: Г-да! Не влизайте въ роията на председателъ!

Г. Василевъ (д. сг.): Г-да! Азъ зная, че има въ Русия български подданици, пленници отъ войната.

П. Петковъ (з): Герои.

Г. Василевъ (д. сг.): Герои, тоже и много по-голѣми отъ Васъ. — Но въ всякъ случай Стамболийски имаме четири години време да ги докара въ София. Той съ туй не се занимаваше. Стамболийски не беше нито съ Парижъ, нито съ Лондонъ, нито съ Бѣлградъ — той бѣше само съ Москва. Г. Петковъ! Азъ зная какво е поддизвалъ: има други, които повече отъ Васъ знаятъ намѣренята на такъвъ единъ интересенъ психодатъ, какъвто бѣше Стамболийски. Стамболийски разчиташе на съветска Русия. Той се гордѣеше, че може да забавлява свѣта, той се гордѣеше, че може да разправя въ Парижъ, че е съ Франция, въ Лондонъ, че е съ Англия, въ Римъ, че е съ Италия, въ Загребъ, че е съ Радичъ, а въ Ангора, че е съ Турция; г. Ангелъ Грозковъ е живъ, кореспонденцията му и хваща въ Цариградъ и я фотографираха. Ние разправяте, че нѣмате нищо общо съ съветска Русия. Ние нѣмате нищо общо почтено съ нея, но имате много нѣщо непочтено. Стамболийски се надѣваше на Раковски, търговски представителъ на бедната руска земя въ Лондонъ, родомъ отъ Жерава, Котлешко. Г. Раковски въ Генуа и по-късно пушише на ухото на Стамболийски . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: И договоръ имаше!

Г. Василевъ (д. сг.): . . . скоро на Рейнъ ще избухне война. Това бѣше концепцията на Стамболийски. Г. Чешмеджиевъ, ако си сиомни неговата изповѣдь въ Римския манастиръ, ще ме допѣли. . .

П. Петковъ (з): Това сж басни.

Г. Василевъ (д. сг.): . . . по основната концепция е така. Когато тая война избухне между Франция и Германия, тогава на Стамболийски ще се вдигне цената като съюзникъ на съветска Русия и тогава Балканитѣ ще бъдатъ покрити съ една съветска червено-оранжева шайка и тогава неговото знаме ще се вдигне отъ Чаталджа до Адриатика и отъ Бѣло-море до Виена. Това бѣше идеята на Стамболийски. Съ туй живѣеше, на туй той разчиташе, а същевременно съ това даваше основание на всички вест-

никари да го хвалят. Вие знаете тази работа, но желаете да я направите тъмна.

П. Петковъ (з): Не разпращайте държанци тайни, защото Вие сте депутат и защото на Вашият думи се отдава голямо значение.

Д-ръ К. Милановъ (д. ср): Стамболински щял да отстъпи властта само на Сахарова!

Председателят: Моля, г-да, тишина!

Г. Василевъ (д. ср): Г-да! По отношение на съвета на Русия аз поемам цялата отговорност, поемам всякаква отговорност. Аз имамъ толкова добри сведения за нея, така ме интересува тя, толкова много следя възможността за едно спасение на Русия, щото каквато и да бъде отговорността, аз изповядвамъ това и нека болшинството, и нека правителството ми бъдат съдници. Аз мисля, че въобще няма да повреди на България. Съвтът ще ни разбере. Ние ще бъдемъ последниятъ, които можемъ да я признаемъ, но когато я признаемъ, ще я презираме. По необходимостъ ще признаемъ тая шайка. Въ ещото време...

Н. Тарашмановъ (к): (Възражава г-що)

Г. Василевъ (д. ср): Този господникъ отъ трудовата партия пакъ по старъ навикъ нека да защити болшевикитъ.

Н. Тарашмановъ (к): Руския народъ.

Г. Василевъ (д. ср): Преди три години аз ви питахъ отъ тукъ, отъ това място, болшевикъ ли сте, или не. На 20-ти зададени отъ мене въпроси Вие се спотакнахте и не отговорихте, че сте болшевики. Вие пъмахте куража да възгледете въ тая шайка и следъ туй, когато глътвахте вода и се удавихте, взехте да я защитавате. А тая шайка брои отъ 400 до 600 хиляди души. Това е, което наричамъ шайка въ Русия — съветската система, това е шайката. Що се касае до руския народъ, аз мога да ви съобщя, че ако отидете въ някое руско село и кажете, че сте комунистъ, вие ще бъдете обесени. Селянитъ казватъ: признаваме болшевика управникъ, но не признаваме комуниста. Рускиятъ селянинъ не е комунистъ, рускиятъ интелегентъ не е комунистъ.

Н. Тарашмановъ (к): Той търпи управника-болшевикъ.

Г. Василевъ (д. ср): Но ще почакате и ще видите. Рускиятъ народъ търпи болшевишкото управление, защото има чрезпачайка, защото има разстрелване. Но въ всеки случай мене ще ми бъде приятно, ако по-често се обажда тукъ въ полза на съветска Русия, за да можемъ да се разберемъ.

Н. Тарашмановъ (к): Това поставя валата непословичност и непочтениост. Вие обиждате една велика държава, единъ великъ народъ.

Председателят: Моля, г-да, тишина! Г. Тарашмановъ, недейте прекржава.

Г. Василевъ (д. ср): Г-да! Азъ искамъ да се спра съ няколко думи и на тия малки заявки, които спихъ на Димитъръ Петковъ повдигна отъ тая трибуна въ свързка съ 9 юний. Той каза: веднага следъ 9 юний съвтътъ бѣше въ тревога. Обвиненията бѣха, че войската се събужда, че България има войска, която нѣма да бъде рѣководена, напр., отъ единъ Тоналджиковъ. Опасността иде отъ туй, че старитъ партни, не само обезглавени и малтретирани, но вече смазани, отново ще възкръснатъ; че една нова група — дотогава на мнозина неизвестна — пѣкакъвъ Народенъ сговоръ, нализа на сцената; че запаснитъ офицери и подофицери се явиватъ въ политическия животъ. И въ този тежъкъ моментъ за България г. Райко Даскаловъ, като е ималъ голямата грижа да я спаси отъ тая опасност и отъ това лошо име въ странство, подаль телеграми до Лондонъ, Парижъ и Римъ да запазятъ България отъ окупация. Г-да! Има нѣщо върно въ това, че следъ 9 юний имаше тревога; имаше тревога и въ България, имаше тревога и въ други страни, имаше тревога и въ Парижъ, но нѣма тая тревога, бѣше неоснователна.

Тя се изясни. Тая тревога мина, но за тая тревога работѣше главно Райко Даскаловъ и неговитъ сподвижници въ странство.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Който пасѣваше къмъ окупация.

Г. Василевъ (д. ср): Следъ 9 юний Райко Даскаловъ отъ легацията въ Прага изпращаше вече по свѣта своитъ болшевишки телеграми: „Правителството на Цанковъ е провалено; парѣтъ е избѣгалъ отъ София. Къмъ София напредва 300-хилядна добре въоръжена орашкова гвардия. Съобщенията между София и провинцията съ смѣсани“. Други телеграми отъ дружбашки агенти въ Парижъ бѣха вече и по-категорични: „Сръбската армия напредва къмъ София“.

Г. Петковъ четѣ пѣщо. Азъ имамъ много вестници отъ това време, почти всичкитъ, но ще ги четѣ други пътъ, докогато това може да ви интересува. Обаче тъкмо това съобщение, което г. Петковъ четѣ въ „Libre parole“, е отъ него. (Смѣхъ верѣдъ сговориститъ)

П. Петковъ (з): Азъ бѣхъ въ затвора, г. Григоръ Василевъ.

Отъ сговориститъ: Дому! (Тропаше по бакинтъ)

П. Петковъ (з): Азъ моля г. Василева да каже, дали не го изгониха отъ Парижъ и дали Франция му призна качеството на представител на пѣкакво си превратджийско правителство? (Тропането по бакинтъ прѣдължава)

Председателят: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Г. Василевъ (д. ср): Азъ напълно подкрѣпямъ сина на Димитъръ Петковъ, че той е билъ въ затвора следъ 9 юний.

П. Петковъ (з): Тогава, когато Васъ Ви изгониха отъ Парижъ, азъ бѣхъ въ затвора. Азъ нѣмамъ нищо общо съ тия статии, които се пишеха тогава. Не само „Libre parole“, вземете „Еге nouvelle“, вземете всички вестници — та Васъ не Ви признаваха качеството на управляющъ легацията, както Вие сте поискали да си вземете туй качество.

Председателят: (Звъни)

Г. Василевъ (д. ср): Г-да! Азъ искамъ само да ви съобща тази интересна подробностъ, какъ узнахъ това и какво зная по този въпросъ.

Следъ 9 юний азъ се обърнахъ къмъ болния генералъ Савовъ въ легацията, кдего той живѣе, ако е възможно, да ми се услужи да изпрача по шифѣра на легацията до правителството нѣколко телеграми.

П. Петковъ (з): Искаши сте му шифѣра, искаши сте му да Ви предаде легацията, безъ той като пълномощенъ министъръ да бъде уволененъ.

Министъръ Х. Калфовъ: Нищо подобно нѣма.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Той, като болень, не бѣше въ състояние да води пѣкаква кореспонденция съ насъ.

Г. Василевъ (д. ср): Той бѣше тежко боленъ тогава отъ три месеца. Щомъ много приказвате за г. генералъ Савова, да ви съобщя, че азъ говорехъ съ него презъ януарий на два пѣкти. Единъ пътъ говорихъ съ него шесть часа и той ми заяви: „Тая шайка, дружбашитъ, трѣбва да се смѣкне насилъ“. (Смѣхъ и рѣкопѣскания отъ сговориститъ) „Трѣбва да се арестуватъ“, казва, „една нощъ и да се спалятъ“. Това съ неговитъ думи; той е още живъ, най-после нека ги чуе, тѣ смъ за негова честь.

П. Петковъ (з): Нали залуй му пратиха рескриптъ?

Г. Василевъ (д. ср): Вие знаете колко други неговитъ дѣла азъ не одобрявамъ, но по този въпросъ азъ говорихъ съ него. Той даже даваше единъ конкретенъ планъ,

въ изпълнението на който и той да вземе участие. Азъ му казахъ: благодаря, има тамъ хора, които ще го направятъ и безъ насъ. (Смѣхъ и ражкопѣскания отъ сговориститѣ) Това е единъ фактъ.

П. Петковъ (з): Азъ го знамъ.

Г. Василевъ (д. ст): Азъ искамъ да кажа този фактъ, макаръ Савовъ да е много боленъ, въ всѣки случай да подобря неговото реиме въ Демократическия сговоръ специално по този въпросъ. Той има грѣхове, но има и добри страни.

П. Петковъ (з): Все му благодарихте съ рескриптъ!

Г. Василевъ (д. ст): Когато той бѣше вече на болнично легло и не можеше да ме приеме, азъ се обърнахъ къмъ неговата дъщеря, да разпореда да си услужа съ пифѣра — не да го взема; азъ не можехъ да отида въ легацията, не искахъ да отида. Ще ви кажа защо: не можехъ да подписвамъ телеграмитѣ предъ французитѣ юнѣ. Азъ си пращахъ частни телеграми, имахъ съединение съ Лондонъ, пращахъ ги лесно и отъ тамъ — въ София. Но за да ги прати по-бързо, поискахъ да си услужа съ българския пифѣръ, и понеже тѣ ще четатъ тѣзи телеграми, ако сѣ патриоти, ако не сѣ предатели, да ги пушатъ, за да осветля правителството какво става въ Парижъ. Той бѣше казалъ на своята дъщеря да се обърне къмъ г. Тръпка, неговъ секретаръ, понеже е боленъ и въ тая работа не може да поеме никаква отговорностъ. Азъ се обърнахъ къмъ г. Тръпка, той бѣше наклоненъ, колебаеше се, да ми услужи ли или не и обеща, като му занесе телеграмитѣ, да ги прегледа и да ги прати въ София. Въ туй време пристигна най-интимниятъ приятель на сина на Петкова, г. Коста Тодоровъ, известниятъ български патриотъ. (Смѣхъ и ражкопѣскания отъ сговориститѣ)

Нѣкой отъ сговориститѣ: Дипломатъ като него!

Г. Василевъ (д. ст): Г. Коста Тодоровъ заседна въ легацията вече като въ своя главна квартира и заповеда да не ми се дава никакво съдействие, напротивъ, да се даватъ съобщения въ пресата противъ мене тѣзи съобщения въ „Libre parole“ сѣ отъ брата на г. Петковъ, който бѣше въ Парижъ — младо момче. Коганихъ го чрезъ друго лице: да му обясни, че като младъ човѣкъ, синъ на баща-патриотъ, да не се смича съ Коста Тодоровъ и че е срамота за него, като синъ на единъ български министъръ-председателъ, умрѣлъ на поста, на улицата, да бѣде предателъ. Момчето се смутило, поколебало се, обаче на другия денъ отново го вземъ, и мене ми съобщиха въ последствие: „Потъна вече и Петковъ, загуби се“.

П. Петковъ (з): Вие сте били външно лице, но отъ легацията, и не сте имали право да искате отъ чиновничитѣ пифѣритѣ. Пифѣритѣ на легацията не могатъ да се даватъ на външни лица. (Възречения отъ сговориститѣ)

Председателъ: Е. Петковъ! Седнете на мѣстото си. — Моля, тишина, г-да!

Г. Василевъ (д. ст): Г-да! Въ смѣния този моментъ, когато братъ на г. Петковъ отказа да ми приеме телеграмитѣ, да ги прочете и самъ да ги пишира и да ги прати въ София, защото съмъ външно лице и службата не му позволявала, азъ Парижъ седѣше уволнениятъ вече Коста Тодоровъ отъ Лозана, заеми легацията, изпраща телеграми до Райко Даскаловъ...

Нѣкой отъ сговориститѣ: Той има право!

Г. Василевъ (д. ст): ...и дава сведения въ парижката преса противъ венчнитѣ министри до единъ, съ което ме принуждаваха да имъ пиша отново стенографитѣ и да ги споменавамъ, кой кѣдъ се е родилъ, кѣдъ се е училъ, кой какъвъ специалитетъ е и пр. Когато видѣхъ туй съобщение въ „Libre parole“, попитахъ г. Станлова, който познава печата въ Парижъ, който има безспорно връзки отъ кѣде е туй?

П. Петковъ (з): Имаше го и въ „Temps“. Имаше го въ петъ вестници.

Г. Василевъ (д. ст): Не това има другевтъ „Temps“, дадено отъ Коста Тодоровъ. Отидохъ въ редакцията, но ми казаха: „Не можемъ да свѣсеме съ единъ господичъ, който още носи титлата пълномощенъ министъръ. Може да е уволненъ, не знаемъ, по той ни казва, че представява България, носи бланкъ на легацията и ш. дава депеша отъ Райко Даскаловъ, че превратътъ е потушенъ, правителството е избесено и че скоро-скоро той се връща въ София, кѣдето е въ връзки по нѣкакъвъ си радиотелеграфъ направо съ Стамболійски. Революция имало въ Шуменъ, революция въ Варна, революция въ Плевдивъ“ и т. н. Въ всѣки случай Коста Тодоровъ, кога апошимо, кога сѣ подписа си въ Парижъ и въ Лозана, между другото въ „Journal de Genève“, пишва цѣла статия и противъ правителството и противъ мене лично. „Върно е, казва, че бѣше антагонистъ до войната, но следъ като се обяви войната, не проповѣдаваше на войничитѣ: „Хвърлете си пушкитѣ“, и следователно, поддържате правителството на Радославова“. Станалъ съмъ билъ радославинтъ! Азъ затуй казахъ на г. Славейко Василевъ специално за това съобщение да попита, отъ кой вестникъ е. Имашъ цѣла кореспонденция, но не е пристигнала още въ София.

П. Петковъ (з): Въ петъ вестника е помѣстено това съобщение.

Г. Василевъ (д. ст): Видо имате връзки чрезъ Ваши братъ, Г. Петковъ е познатиятъ българинъ въ тоя вестникъ, другъ нѣма, той е връзкага. Следъ 9 юнѣй Валнитѣ писма до Парижъ ние ги знаехме изобщо. Не ни даваха подробности, но сведенията бѣха все въ този духъ — че новото правителство не е за Франци, че новото правителство незнамъ какво било.

П. Петковъ (з): Никакви писма не съмъ писалъ по простата причина, че писмата ми се задържаша въ пощата, и нѣмахъ намѣрение да ги оставямъ въ пощата.

Г. Василевъ (д. ст): Ваши познати въ Парижъ заявяватъ, че по последнитѣ сведения, които иматъ отъ Васъ, новото правителство е франкофилско.

П. Петковъ (з): (Идвайки къмъ стенографитѣ) Не е вѣрно, не съмъ писалъ туй! Напротивъ, заявихъ на Пико, че новото правителство по отношение на Франци не може да бѣде прстивно, че новото правителство не може да бѣде освенъ франкофилско, защото въ България нѣма франкофоби. Азъ заявихъ това на Пико тукъ.

Отъ сговориститѣ: Нѣмашъ думата!

С. Василевъ (д. ст): Иди си на мѣстото! Нѣма ли вестори? Отъ мѣстото си говори!

Председателъ: Моля ви, г. Петковъ, стойте на мѣстото си. Нѣма защо да ходите при стенографитѣ!

Г. Василевъ (д. ст): Азъ съжалевамъ, че не мога сега да разгледамъ основно цѣлѣна този въпросъ за поведението на Райко Даскаловъ, на Обовъ, на Коста Тодоровъ и на Петко Петковъ следъ 9 юнѣй.

Н. Петрини (з): (Възражава нѣщо)

Председателъ: Г. Петрини! Не се обаждайте.

Г. Василевъ (д. ст): Ще дойде другъ по-удобенъ моментъ, когато съ много повече материялъ, съ много повече данни на рака, азъ ще ви осветля по този въпросъ, докогато азъ съмъ го схваналъ въ тия мѣста, кѣдето пребивавахъ.

Но сега ще трѣбва да кажа две-три думи въ отговоръ на г. Сажкова. Азъ съвсемъ не съмъ загубилъ уважението си къмъ него, като мой учителъ. Азъ, съжалевахъ за това, че той въ едно продължително, сравнително, време твърде малко говори по предмета, и говори работи, които азъ съмъ слушалъ тукъ много пѣти. Азъ бѣхъ въ английския парламентъ и въ французкия парламентъ, до то слушахъ представителитѣ на венчки партия. Въ Англия ораторитѣ свършватъ въ 20 минути голѣми речи.

П. Величовъ (с. д): А ти въ колко?

Г. Василевъ (д. сг): Азъ се мъча да говоря по-красиво, и правя усилия да говоря по предмета, а вне това не правите. Г. Теодоровъ разправяше, че не бива да се говори много, а самъ говори часъ и половина...

Д. Нейновъ (с. д): И не бѣше много по предмета.

Г. Василевъ (д. сг): ... безъ да ни каже нищо по въпроса.

Но, въ всеки случай, г. Сакжзовъ постави единъ твърде сериозенъ въпросъ, на който азъ искамъ да му отговоря. Той пита: „Кого представлявате“? Кого представлява правителството. Правителството представлява социалдемократитѣ и Демократическия съюзъ. Който не е доволенъ — да го каже. Когато азъ по нѣкой въпросъ не съмъ съгласенъ съ правителството, ще му го кажа и на ухото, ще му го кажа и тукъ открито, съвсемъ коректно.

Я. Сакжзовъ (с. д): Така казваме и ние.

Г. Василевъ (д. сг): Вне така не го казахте. Вне питате: „Кого представлявате“?

Я. Сакжзовъ (с. д): Не азъ питамъ, а хората питатъ. И на този въпросъ ще трѣбва да отговорите.

Г. Василевъ (д. сг): Хората въ странство знаятъ не по-малко добре, отколкото ние тукъ, следующитѣ точни цифри. България има население 5 милиона души; въ градоветѣ живѣятъ 1 милионъ души, въ селата 4 милиона души. Въ градоветѣ има 95% сѣдни и дребни сѣдеществания и едва ли има 5% богаташи — пѣма тождова, но азъ турямъ 5%. Въ селата живѣятъ 97% сѣдни и дребни сѣдеществания, има и 3% по-заможни селяни, но азъ всички ги считамъ за „народъ“. Кого представлявате ние, кого представлявате ние? Отъ тѣзи 95% въ градоветѣ и отъ тѣзи 97% въ селата ние, заедно съ васъ, г. г. широки социалити, вземахме $\frac{1}{2}$ при единъ изборитѣ, които въ всеки случай въ сравнение съ изборитѣ на Стамболийски сѣ единъ милионъ пъти по свободни.

П. Петковъ (з): Хайде де!

Г. Василевъ (д. сг): Азъ призовавамъ по този въпросъ г. г. трудовитѣ да кажатъ по свободни ли бѣха изборитѣ на Стамболийски или нашитѣ?

П. Петковъ (з): Срамота е да се говори това.

Х. Христовъ (с. д): Земледѣлицѣ съ автомобилъ водѣха шайки въ София. Кметътъ имъ съ хората отъ пожарната, команда ходѣше по клубоветѣ да вика „дошу“ (Пререкание между Х. Христовъ и П. Петковъ. Глътка)

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Г. Василевъ (д. сг): Това е, което азъ мога да отговоря на въпроса: кого ние социално, обществено представляваме и предъ външния свѣтъ, и тукъ, предъ България. Всеки денъ азъ чувамъ да се говори за българската буржоазия. Азъ не виждамъ тукъ български „буржоа“. На министерската маса не бихъ могълъ да го маля. Тукъ между васъ едва ли има нѣкой — тукъ-тамъ нѣкой си дава видъ, че може да е буржоа, че мислява за такъвъ. А ето въ една Англия, дето има грамадна индустрия, дето има огромна търговия, дето лежатъ може би една трета отъ богатствата на свѣта — като повече отъ третинката може би съ въ Съединитѣ щати — днешъ управлява трудовата партия, Лейборъ парти на Макдоналда, съ поддръжката на толкова депутати либерали, представители на буржоазията — приемамъ, че тя е прогресивна, просвѣтена, умна и пр. Ала българската не е нито просвѣтена, нито умна, нито смѣла, нито съществувъ, смѣшна е само, докогато ѝ има. „Кого представлявате? Дали представлявате милиардеритѣ-индустриалци или милиардеритѣ-търговци или кого?“ — Ние представляваме града и селото...

Я. Сакжзовъ (с. д): Мисля времената на таква разсуждени.

Г. Василевъ (д. сг): ... ние представляваме сѣдния български гражданинъ, ние представляваме разновидната българска интелигенция.

Що се отнася до дружбашитѣ, дето много разправятъ, ние знаеме, колко малка е тѣхната идеология. Тѣ завиждатъ защо ние носимъ яки и защо следъ като сме работили на село до 20 годишната си възраст, отъ тогава насамъ сме се препесели да живѣемъ въ градоветѣ!

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Това е работата на Петковъ и Петрини.

Г. Василевъ (д. сг): Разбира се, Петковъ и Петрини сѣ голѣми земедѣлци, тѣ отъ сутринъ до вечеръ косятъ, както Райко Даскаловъ и Стамболийски забавляваха свѣта и пипеха на простациѣ въ провинцията; когато се много изморимъ отъ държавнитѣ работи, отиваме да носимъ около мѣстата на Овчата купель, дето Райко Даскаловъ успѣ да посѣбере нѣколко десетки хиляди квадратни метри, които струватъ доста милиони.

И. Симеоновъ (д. сг): Тѣ сѣ на бабалѣжа му.

Г. Василевъ (д. сг): Г-да! Азъ искамъ следъ тия отклонения — желани отъ мѣнъ, мога въ това да ви утѣря — да се повърна на последната моя мисль, съ която свършвамъ. Азъ искамъ да резюмирамъ казаното и да направя мосто заключение.

Г. Кьорчевъ пита: какво ни обединява и какво ни разединява съ Югославия. Това, което ни разединява, азъ го оставямъ на добрата воля, на честното желание на двата кабинета — въ България и София — да го уреждатъ. Когато г. Коста Тодоровъ, — да ви направя една изповѣдь — замисляше за България — той е живъ и Петковъ може да му пише — азъ го срещнахъ на улицата; той ми събщи, че отива въ България и ме запита: „Какво ще ми кажешъ“. Азъ му казахъ само това: ще отидешъ въ България и ще забравяшъ, че има Радичъ, ние работимъ съ Българското правителство. Ние имаме две правителства на две държави; всички недоразумения сѣ на тѣхнитѣ глави, тѣ трѣба да ги уреждатъ. Ние, Парламентътъ на България, даваме нашата абсолютна поддрѣпа въ най-честното, въ най-доброто желание да се обликнемъ и да се разберемъ. (Бурни ржкопѣскания отъ сговориститѣ)

Съ Кралството на сѣрбитѣ, хърватитѣ и словенитѣ насъ ни сближава преди всичко общиятъ произходъ — това не е малко, то е твърде много. Но то не е всичко, то не може да отстрани другитѣ недоразумения. Насъ ни сближава съвѣстниятъ животъ отъ вѣкове. Тѣхнѣ е заграда на Балкана, нашъ е предниятъ изтокъ на Балкана. По-нататъкъ насъ ни сближава задухата, която чувствуваме отъ дивсата на свободни морета, което е общо и еднакво нещастие. Насъ ни сближаватъ известни теленция, насъ ни приближава една историческа перспектива. Въ тая посока ние можемъ да говоримъ съ сѣрбитѣ, ние трѣба да говоримъ съ тѣхъ. Азъ мисля така и това го казвамъ свободно. Сѣрбитѣ и българитѣ трѣба да знаятъ, че първото условие, за да могатъ да създадатъ тая атмосфера на довърне и взаимно-защитане, то е да има равенство въ престижа. Голѣма държава, малка държава, кой колко милиони население има, кой каква армия има — всичко това е втори въпросъ. Първиятъ въпросъ е: пълно и еднакво взаимно уважение; еднакво доброволно съгласие за взаимни улеснения; решителна готовностъ да се облекчи и затвърди трайното спокойствие на Балкана. Въ тая посока ние можемъ да успѣемъ. Задачата е много мъчна, задачата е много сложна. Азъ не разглеждамъ онова, което ни разделя — знаятъ го въ България, знаятъ го въ София. Изкуството на политиката е да се построи единъ мостъ надъ тая пропасть, знаята между сѣрби и българитѣ. Азъ чухъ съ голѣма радостъ, че всенщиятъ мостъ на приятелството между Букурещъ и София се гради 40 години се готвѣхме да направимъ надъ Дунава единъ мостъ съ ромѣнитѣ — не успѣхме. Дано поне този мостъ на приятелство бѣде твърдъ и здравъ. Но между България и София има не Дунавъ, а има една бездна, издѣлвана отъ историята, отъ борбитѣ, отъ много тѣхни и наши нещастия, и все пакъ надъ тази пропасть трѣба да се мине. При добра воля, безопасно и за двотѣ сѣрбани, може да се мине, и азъ мисля, че това е задачата на нашето правителство. Надѣвамъ се, че нашиятъ Парламентъ, не само нѣма да спъне, напротивъ, ще даде всичката своа поддрѣпа на

българското правителство да може да говори съ Вълградъ свободно и честно, достойно и искрено при единственото желание: двата народа да бъдат еднакво улеснени и уважени въ тяхната бъдеща историческа съдба. (Върни ръкоплетената отъ сговориститѣ)

Председателъ: Г. г. народни представители! Понеже нѣма записанъ другъ ораторъ, обявявамъ дебатитѣ по първата точка отъ дневния редъ за приключени.

Има думата г. министъръ-председателъ. (Върни ръкоплетената отъ сговориститѣ)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Вземамъ думата не да отговоря, нито да подемизирамъ съ ораторитѣ, които говориха досега, не да отговоря на възраженията и бележитѣ, които тѣ направиха върху правителствената политика, изложена въ експозето на нашия колега, министра на външнитѣ работи; вземамъ думата, за да приключа разискванията и да подчертая съ авторитета на мѣстото, което държа тукъ, съжитѣ отъ идеи, легнали въ изложението на министра на външнитѣ работи, които идеи сж ръководящитѣ начала на нашата външна политика отъ 9 юний до днесъ и докогато засаме тѣзи мѣста тукъ. Слушахъ съ голѣма тѣга — чека ви призная — твърде обширнитѣ и продължителни дебати по нашето експозе, слушахъ ги съ тѣга, защото машината бѣха ораторитѣ, които премѣриха силитѣ и положението на България, забравиха дори какво е положението на България и излъбоха извънъ рамкитѣ на възможното, за да не кажа дори на допустимото. На увлѣченія въ недавнашната история, на партизански увлѣченія, за да се упрѣкне правителството въ неговата деятелностъ, се даде тукъ широкъ просторъ, безъ да се държи смѣтка, че оизи, които въ този моментъ узави правителството, узавява България. (Върни ръкоплетената отъ сговориститѣ) Ние не стоимъ тукъ за удоволствие, нито за да жѣлемъ слава, нито за вашитѣ овацни; ние стоимъ тукъ като честни войници, да изтъпнимъ нашия отечественъ дългъ и да създадемъ на България едно по-добро бъдеще отъ нейното минало.

Отъ сговориститѣ: Върно! (Ръкоплетената)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Особено на мене, а въ моето лице, разбира се, и на правителството, се направиха известни бележки, дори бихъ могълъ да кажа известни укори, че азъ въ моята речъ по отговора на трошното слово, по единъ маниеръ, по единъ петактиченъ начинъ — явно не бѣ казано, но се подразбирало — съмъ осуетилъ легитимнитѣ, обожеланитѣ и възможни придобивки на нашето отечество. Тѣзи укори сж несериозни, мога да кажа, че тѣ сж и лсковѣрни, а мога да кажа, че тѣ сж и партизански.

А. Господиновъ (с. д): Кого сочите?

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Соча васъ, защото ние държехте този тонъ.

А. Господиновъ (с. д): Тамъ сочете! (Сочн болшевикъто)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Защо се обаждае? Азъ соча тѣзи (Сочн комуниститѣ), а ние се обаждаме; въпротивно нѣщо криете въ душата си. Азъ соча тѣзи, не соча васъ.

Д. Нейковъ (с. д): Гръшка.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Призпавате; отговарямъ си думатѣ

Както съ декларацията на министра на външнитѣ работи, така и съ моитѣ сжждения по отговора на трошното слово правителството постави ясно и определено нашата външна политика, политиката, която България може да води днесъ. Тази политика, г. г. народни представители, се движи само въ рамкитѣ на мирнитѣ договори и правата, макаръ и нищожеки, които тѣзи договори ни даватъ. Но-пататъкъ ние не отиваме, нѣмаме грандоманията да отивамъ по-пататъкъ и да се занимаваме, както се занимаваше напнѣтъ предшественикъ, съ разрешението на свѣтовни проблеми, които сигурно по ние ще разрешимъ, но сигурно можехме да изгоримъ въ пожара на европейски хаосъ. Ние кришимъ нашата политика на желанията на българския народъ, ние я кришимъ на разума на българския народъ, който не се увлича и който не храни много надежди дори и въ европейската демокрация, която въ този моментъ на свѣтовенъ мракъ и умопомрачение жажди за свѣтлина, за честъ и за миръ. Изявленията на министра на външнитѣ работи, както и моитѣ обяснения дадоха възможностъ да се говори за България и за нейнитѣ права, доколкото тя има такива. Запушени блии ушитѣ на пашитѣ съседни и далечнитѣ държави. Върно е, че тѣ бѣха запушени и ние знаехме това, но искахме да ги отпусимъ, защото вървахме, че имаме право да говоримъ за България, за нейната съдба и за нейното право да съществува като елементъ на миръ на Балканския полуостровъ. (Ръкоплетената отъ сговориститѣ) Това бѣше нашата цѣль. Европейскиятъ печатъ грѣмна, дипломатическиятъ кашцеларни чука, и днесъ може да се говори за права на България така, както преди 9 юний не се говореше. Не се говореше, защото никой не се интересуваше за тѣзи права, не се интересуваха отговорнитѣ фактори тукъ — тѣ се интересуваха за много работи, само не и за това.

Г. г. народни представители! Ние воюваме онова, което други не можаха и не желасха да воюватъ, и онова, което мнзина преди насъ опростахъ и изгубиха, и ние го воюваме само въ рамкитѣ на възможното. По-пататъкъ не отиваме. Не отиваме тѣмо защото имаме поука отъ близкото историческо минало. Ние сме скромни, както виждате, дори и ограничени въ пашитѣ задачи въ свѣтовната политика, ако изобщо на малка България е сждено да играе нѣкаква роля въ тази свѣтовна политика. Ние черпимъ поука отъ близкото историческо минало и ще я черпимъ, защото бъдещето с предъ насъ. Но ако ние я черпимъ, трѣбва да я черпимъ и оизи, за които само миналото е предъ тѣхъ и които иматъ дългъ славенъ или укоренъ въ историята на България. Историческото минало не ни дава право, и не само не ни дава право, но нѣма да ни позволи безнаказано да си служимъ съ формулата на Гамбета, която тукъ биде цитирана вчера. Една историческа справка или малка ескурзия, чека ми биде позволено и азъ да направя. Епохата следъ Франкфуртския договоръ за миръ и днешната сж две различни епохи, които ги дълѣятъ повече отъ 50 години. Франция по Франкфуртския договоръ не бѣше поставена въ тѣя условия, въ които е поставена днесъ България. Франция и България сж две величини несъизмѣрими. Формулата на Гамбета е формула, която днесъ — не тогава, но днесъ — за насъ води къмъ двуеличие. Азъ трѣбва да призная откровенно, че нѣмамъ фигурата на Януса, нѣмамъ две лица, имамъ едно лице, съ което върви напредъ. (Ръкоплетената отъ сговориститѣ)

Такава формула усвоена, ще ни доведе пъменуемо до нова катастрофа. Но въ едно трѣбва да бъда правдивъ и трѣбва тукъ съ тѣга и този пътъ, както и по-рано подчертахъ, да си припомнимъ — за озлочестенитѣ наши сънародници, прѣснати по развитѣ крайща на Балканския полуостровъ. Съ тѣга си спомнямъ за тѣхнитѣ злощастия. Но съкрѣйки заедно съ тѣхъ, правителството отправя своя горещъ апелъ, апелъ на трезвостъ: всички добри българини нека сжиятъ свободата и независимостта на България, въ тѣя граници, които има тя сега. (Ръкоплетената отъ сговориститѣ) и отъ нѣкои социалдемократи) България страда, тя е измжчена. Но, съ такътъ, народътъ сплотенъ винаги около правителството и въодушевяванъ съ надежди за бъдещето, България нѣма защо да гледа мрачно на своето бъдеще. Дали по-свѣтло ще биде то и кога ще биде то по-свѣтло, това зависи отъ всички насъ — ние, ние, които сте призвани да водите сждѣбитѣ на тоя народъ.

Ние се грижимъ за България, ние се грижимъ да обезпечимъ нейнитѣ свободи, да я закрѣпимъ като самостоятелна, свободна и демократична държава. И въ тѣя наши стремения ние дѣримъ — това мога да го заявя — ние дѣримъ приятели, но ние се отличаваме отъ нашитѣ предшественици, че ние не дѣримъ на всѣка цена, дори и съ цената на унижението на България, приятелството на когото и да било. Ние дѣримъ лоялно, почтено приятелство, приятелство, зачитайки достойността на измжчена и онеправдана България. („Браво“ и ръкоплетената отъ сговориститѣ) Надѣваме се, че ще го намѣримъ, ще го намѣримъ и въ близкитѣ съседни, ще го намѣримъ и другадѣ. Покровителство не желаемъ: не ни прилича политиката на покровителство. Тя даде своитѣ резултати. Политика, която би ни раздѣлила на „фобни“ и „фали“, е политиката, която ни докара може-би и до това положение, което ние днесъ прѣживяваме.

Но задава ги се въпросъ: „Ние дѣримъ приятелство, а какъ ви се отговаря, и особено какъ ви се отговаря отъ

Сърбия; защо това?" Към нас се отпрати и този въпрос: „Обяснете го — ние поставяме въпроса“. Г-да! Аз не дължа отговор на този въпрос, но аз мога да отговоря. Намъ се отговаря така, защото близо половинът стотици се е трупаха исторически вражда между два съседни народа. Въ това трупахе на вражди най-малко ние имаме участие — ние имаме участие; напротив, злата съдба ни е описала да ринемъ и да чистимъ това, което съ дълги години се е насаждало и трупаало и е раздѣляло българскитѣ народи. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ) Въпросътъ е: ще успѣемъ ли? Недейте иска това само отъ насъ. То не е единъ въпросъ само на сегашното правителство, то е единъ въпросъ български и затова всички сме длъжни по него да бъдемъ единодушни и да си отговоримъ коя е причината. Тя е ясна, тя се знае. Остава, както казахъ, тия причини отъ тукъ нататъкъ, тактично, съ търпение, съ достойнство, да бъдатъ постепенно отстранявани.

Нашата политика, г. г. народни представители, не е политиката на авантюри. Тя не ни дава основание да бъдемъ несигурни затова, защото тя е ясна, а ясна е, защото е поставена въ определени и конкретизирани рамки. Намъ се проповѣдва и ни се препоръчва преди малко да сдѣлваме отъ тукъ и да дойдатъ други, които съ по-голямъ доверие — азъ бихъ казалъ съ по-голямъ достойнство — да извършатъ дѣлото, което сме започнали. Съ по-голямъ достойнство — това съмъ го заявявалъ винаги, заявявамъ го и сега, че ние сме готови да отетяшимъ тия мѣста на ови, които съ по-достойни да изведатъ не нашето дѣло, да изведатъ България на спасителния брѣгъ, защото тя плава — често пакъ употребявамъ тази фигура — въ едно развълнувано море и често пакъ губи компаса съ.

Ние не сме имали народното доверие, ние сме били съзаклятиници, защото намѣрихме силата, намѣрихме съзванието въ българската войска въ една нощъ да смъкне режима, който позорѣше България. Не сме имали народното доверие! А всички си спомнете тържественото ликуване на българския народъ на 9 юний сутринта, когато остана свободенъ и очистенъ отъ позора. (Бурни и продължителни ръкоплъскания отъ сговориститѣ)

П. Петковъ (з): Десетъ дена се бори цѣлниятъ български народъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Мълчи, предателю! (Тропане по баннитѣ отъ сговориститѣ)

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина господи!

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г-да! Не оставамъ дълженъ никому. — Българскиятъ народъ не се би нито единъ денъ, но 10 дѣла разбойнически шайки шарѣха изъ България, но бѣха смазани. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ) Ако искате да знаете шефовеѣ имъ, г. Петковъ, мога да Ви ги кажа.

Председателъ: Г. министъръ председателю! Позволете.

Г-да! Попеже минава 20 ч., ще трѣбва да полага на гласуване продължение на заседанието следъ 20 ч. Които приематъ, щото заседанието да продължи и следъ 20 ч., моля, да вдигнатъ ръка. Волюнтарство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г-да! Азъ свършвамъ.

Г. г. народни представители! Нашата политика така, както тя бѣ формулирана въ изложението на министра на външнитѣ работи, е определена и за нея азъ, поддържайки го, заявявамъ отъ името на цѣлото правителство, че ние поемаме пълна отговорностъ за тая политика, защото тая политика почива на народнитѣ интереси и желания, защото изхожда отъ тѣзи интереси и желания. И азъ се при-свѣднѣвамъ къмъ ангела, който той отпрати къмъ всички добри българи: да се проиниматъ и да държатъ смѣтка за интереситѣ на нашата и държавата. Азъ искамъ народното представителство да има доверие въ политиката на правителството. Тя е определена, тя е политика на миръ, политиката на добри съседски отношения, политиката на издигне суверенната властъ на държавата и правителството. И трѣбва да заявя, че правителството е чуждо на всѣкакви влияния на фактори извънъ него. Такива фактори нѣма и нѣма да има. (Продължителни ръкоплъскания отъ сговориститѣ и социалдемократитѣ)

Г. г. народни представители! Искаме вашето доверие. Вие ще гласувате конвенциитѣ, които ви се предлагатъ тукъ — азъ въ това съмъ убеденъ — и ще ги гласувате

всички може би безъ разлика. Но азъ не искамъ само гласуването на конвенциитѣ. Азъ искамъ вашето доверие, доверие на българския Парламентъ за политиката на правителството — да си кажете думата, да оцените нашата политика и да ни дадете указания дали ние водимъ България на правъ и спасителенъ пътъ или ние я водимъ въ погрѣшния и катастрофалния патица. Оценете, г. г. народни представители, нашата политика, недейте държа смѣтка тукъ за тѣзи мѣста, за които ние не държимъ. Кажете съ чиста съвестъ и съ ръка на сърцето си кажете: Българийо, ти вървишъ въ добъръ пътъ, ръководена отъ твоего правителство, или, правителство, ти вървишъ по кривъ пътъ, иди си! Ние ще си вървимъ и да заловѣдатъ други (Бурни и продължителни ръкоплъскания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кънчевъ.

К. Кънчевъ (д.ст): Г. г. народни представители! Развилитѣ се отъ вчера дебати около външната политика на правителството трѣбва да се свършатъ. Смѣтамъ, че цѣлата Камара има съзнание за това. И за да се гласува единъ дневенъ редъ, чрезъ който да се даде единъ внушителенъ изразъ на доверие къмъ правителството и водената отъ него външна политика. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ), предлагамъ следуюния дневенъ редъ (Чете) „Народното събрание, следъ изслушване изложението на г. министра на външнитѣ работи, станалитѣ по него разискващия и речта на г. министъръ-председателя, одобрява правителствената политика на миръ, лоялно и искрено разбирателство съ всички държави и особено съ нашитѣ съседи и минава на дневенъ редъ“.

Председателъ: Има думата г. министъръ председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Азъ приемамъ дневния редъ на народния представителъ отъ Русската избирателна колегия г. Кънчо Кънчевъ. Приема го и правителството, чистото лице ние изразявамъ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с.д): Г. г. народни представители! На дневенъ редъ е поставенъ преди всичко въпросътъ за конвенциитѣ и одобрение спогодбата съ Сърбия. Попеже непосредствено не чуехъ нѣкои оратори да говорятъ по въпроситѣ конвенции, заявявамъ отъ името на нашата група, че ние ще гласуваме одобрително за тѣзи конвенции. По предложението на г. министъръ-председателя желаяло се сждо тѣй, заедно съ предметнитѣ конвенции, да се гласува доверие на външната политика на България спрямо нейнитѣ съседи.

С. Костурковъ (д.ст): То ще бѣде отдѣлно.

К. Пастуховъ (с.д): И за тая целъ изслушахме предложени подирѣ двудневни разисквания дневенъ редъ. Съгласно правилника предложени, съ които се цели одобрение на известна политика, парламентарни могатъ да се правятъ, когато е сложенъ нѣкакъвъ законопроектъ, или когато има депозирана интерпелация по общата политика на правителството, за да се свърши съ едно гласуване на дневенъ редъ. Това е парламентарно. Обаче, ако мнозинството и правителството, въртѣйки това, настояватъ да се гласува и подобно предложение, азъ имамъ да направя следното заявление, пакъ отъ името на нашата група. При всичкитѣ резерви, които една група може да прави къмъ политиката на правителството, ръководени отъ желанието да насърчимъ една политика на действителенъ миръ и на добри съседски отношения спрямо близки и далечни държави; схващайки винаги пуждата, отъ искрени декларации въ полза на мирнитѣ течения и тежкения на българския народъ; посрещайки симпатично извъншния на който и да било органъ на властта; каквито и да сѣ нашитѣ отношения къмъ него, извъншния въ полза на мира, за да насърчимъ и за да не дадемъ основанието нито тукъ, нито въ странство, да помисли нѣкой, че въ България смѣтатъ да въдворяватъ реда и мира пакъ по старитѣ патица и методи; за да дадемъ доказателства, че нашата страна, вземайки поука отъ всичко преживѣно, действително желае, съ огледъ на условията, да сждѣ съ методитѣ на миналото и отъ сърце да прицѣрне политиката на миръ и споразумение преди всичко между балканскитѣ

народи, еднакво полезна и целебна за всички ни — заявявам, че ние ще гласуваме за този дневен редъ. (Ръкоплъскания отъ стовориститъ и социалдемократитъ) Камарата по външнитъ политически въпроси тръбва да се изкупи надъ дребнитъ моменти на катадневния животъ. Каквито и да бъдатъ отношенията на личности и партии къмъ едно или друго конкретно поведение на правителството, наша длъжностъ е да се обединимъ около подобни декларации, които ще бъдатъ една сърдечна манифестация за лоялни, мирни и братски отношения съ съседнитъ държави. (Ръкоплъскания отъ стовориститъ и социалдемократитъ)

Председателъ: Г. г. народни представители! Има предложение, направено отъ народния представител г. Кънчо Кънчевъ, да се гласува прочетения отъ него дневен редъ. Г. министъръ-председателъ заяви отъ името на правителството, че той е съгласенъ съ тоя дневен редъ. Поставямъ го на гласуване.

Моля ония отъ васъ, които приематъ предложението дневен редъ отъ г. Кънчо Кънчевъ, да вдигнатъ ръка. (Ръкоплъскания отъ стовориститъ и социалдемократитъ) Грамдно болшинство. Събрането приема.

Пристъпиме къмъ гласуване на предложението за одобрение конвенциитъ, сключени на 26 ноември 1923 г. отъ делегатитъ на смъсената българо-сърбо-хървато-словенска комисиия, а именно:

- 1) конвенция за предаване на престъпници и за правна помощ по углавнитъ дѣла;
- 2) съдебна конвенция, заедно съ придружаващето я предложение и
- 3) конвенция за безплатна медицинска помощ и болнични грижи на бедни подданица.

Ония отъ васъ, които сж за приемането на това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Народното събрание приема единодушно.

Пристъпиме къмъ втора точка отъ дневния редъ.

Н. Пастуховъ (с. д.): Да остане за утре.

Председателъ: Тя е къса и е свързана съ първата. Остава само да се прочетатъ заключителнитъ протоколи и да се гласуватъ

В. Молловъ (д. ст.): Да!

Председателъ: Моля г. секретаря да ги прочете.

Секретаръ Г. Семерджиевъ (д. ст.): (Чете)

„ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за одобрение на подписанитъ въ София на 26 ноември 1923 г. отъ делегатитъ на смъсената българо-сърбо-хървато-словенска комисиия два заключителни протокола:

„Одобряватъ се подписанитъ въ София на 26 ноември 1923 г. отъ делегатитъ на смъсената българо-сърбо-хървато-словенска комисиия два заключителни протокола, които съдържатъ всички икономически, финансови и други спогодби, постигнати презъ време заседанията на казаната комисиия и които влизатъ въ сила отъ деня на подписването имъ.

(Прочита поменатитъ по-горе два заключителни протоколи — вж. приложения № № 4 и 5, Т. III)

Председателъ: Г. г. народни представители! Понеже никой не иска думата по прочетенитъ протоколи, ще ги полага на гласуване.

Ония отъ васъ, които приематъ предложението за одобрение протоколитъ на смъсената българо-сърбо-хървато-словенска комисиия, подписани на 26 ноември 1923 г., моля, да вдигнатъ ръка. Събрането ги приема единодушно.

Пристъпиме къмъ трета точка отъ дневния редъ — трето члене законодателното предложение за измѣнение забележката на чл. I въ закона за допълнителенъ извънбюджетенъ (свърхсметенъ) кредитъ къмъ бюджетитъ за финансовата 1921/1922 г. и пр.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Семерджиевъ (д. ст.): (Прочита изцѣло законодателното предложение, безъ измѣнение)

Председателъ: Г. г. народни представители! Къмъ членъ единственъ на току-що прочетеното законодателно предложение има направено предложението отъ народния представител г. Христо Димитровъ, подписано отъ десетъ души народни представители, въ смисълъ: „къмъ членъ

единственъ на закона за измѣнение забележката на чл. I въ закона за допълнителенъ извънбюджетенъ (свърхсметенъ) кредитъ къмъ бюджетитъ за финансовата 1921/1922 г. и пр. цифрата „400 л.“ да се замѣни съ цифрата „300 л.“

Има думата народниятъ представителъ г. Христо Димитровъ, за да обоснове предложението си.

Х. Димитровъ (з.): (Отъ трибуната). Г. г. народни представители! Съ рискъ да ви стана неприятели излизамъ да кажа нѣколко думи по предложението. Признавамъ, че депутатскитъ дневни, сравнително съ всички повишения на всички други хора, които взематъ пари отъ държавата, сж най-малко повишени въ сравнение съ дневнитъ отъ преди войната. Но когато има да гласуваме за насъ си заплати, ще тръбва да преценимъ добре всички обстоятелства, защото въпросътъ не е така дребенъ, както се мисли отъ мнозина.

Тази Камара е най-голямата виновница — говори отъ абсолютно гледище — за дневната сжмотия въ България. Не съмъ съгласенъ съ онѣзи, които искатъ да кажатъ, че други хора сж виновни, тогава, когато България се гласаше къмъ онѣзи събития, които докараха дневната мизерия и сжмотия, защото въ такъвъ случай Камаритъ ще приличатъ само на смѣняващи се гладници, които само ще отбъгватъ отговорноститъ предъ бедния народъ. Не за демагогия приказвамъ. Тогава, когато единъ народъ отива напредъ, неговитъ водители, тръбва да печелятъ и да печелятъ най-много. Но тогава, когато той е тръгналъ назадъ и ние още не сме дали доказателства, че сме го спрѣли — ние чухте вчера тукъ думитъ на единъ старъ държавникъ до какво положение сме дошли — когато ние още не сме спрѣли народа отъ да отива назадъ, ние тръбва да бъдемъ последнитъ въ възнагражденитъ, въ сравнителното увеличение, за което казахъ. Когато една армия отива напредъ, когато нейнитъ генерали иматъ умъ да даватъ заповѣди, за да отива армията напредъ, генералътъ може да бѣде най-запазенъ, но тогава, когато армията отива въ отстъпление, генералътъ тръбва най-да се наложи. Не направи ли това, той не е достоенъ генералъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. ст.): Оставете генералитъ.

Х. Димитровъ (з.): Днесъ, когато ние постоянно ще имамъ да увещаваме хората да живѣятъ икономично, знайте, че ние ще изгубимъ отъ ржката си пулсътъ на сърцата и душитъ народни, а изгубимъ ли този пулсъ, всичкитъ наши приказки ще бъдатъ срецнати гладно или негласно така: да, г-да, но ние увеличихте заплатитъ си на 400 л.

Но мнозина казватъ, че ние само 5—6 месеца отъ годината ще имаме платена работа. Това не е мотивъ. Всѣки отъ насъ има нѣкои доходи, съ които е живѣлъ до днесъ. Ние сме хората, които съ лични или финансови сили сме могли да изплаваме до тукъ. Ние сме отъ най-силнитъ индивиди за момента въ държавата. И като така, ако ние сме истински патриоти, въ днешния моментъ на всеобща морална поквара, на всеобщъ песимизъмъ, ние тръбва да възстанемъ срещу сжмотията не само съ думи, но и съ личенъ примѣръ. Нека не се оправдаватъ нѣкои отъ господата, че като идвали делегации, тѣ тръбвало да се водятъ тукъ-таме и най-после при „пшми-мими“. Не само че ние въ тѣзи години не тръбва да отиваме при „пшми-мими“, но и за онѣзи нещастница, които губятъ своитъ пари и своето здраве тамъ, тръбва да помислимъ. Трѣбва да помислимъ и за онѣзи разсипници спекуланти, които иматъ тази възможностъ да отиватъ тамъ; тѣхъ тръбва да ги ограничимъ и всичкитъ държавни пари да могатъ да отиватъ тамъ, където тръбва.

Нѣкои отъ стовориститъ: Нахъсо, нахъсо! (Глъчка)

Х. Димитровъ (з.): Моля господата, а особено тѣзи отъ лѣвицата...

Д-ръ Б. Геровъ (а): Ти не говоришъ отъ името на земеделцитъ.

Х. Димитровъ (з.): Азъ говоря отъ името на онѣзи десетъ души, които сж подписали предложението и които сж честь за групата и които сж последователни на своитъ агитации.

А. Лячевъ (д. ст.): Защо знаешъ, че нѣма да се приеме. (Глъчка)

Х. Димитровъ (з.): Споредъ мене 300 лева сж достатъчни. Вие тамъ, земеделствующитъ, ако искате да сте земеделци, тръбва да научите женитъ си да работятъ, даже и паревипата да копятъ. (Глъчка)

Председателъ: (Звъни)

Х. Димитровъ (з): Г-да! Ако не искате да изпаднемъ въ положението на Германия, догодина да си гласуваме милиони, ако искате да запазимъ стойността на нашия левъ, въздържате се. Маситъ ще ни искатъ личенъ примеръ. Съ увеличението на дневнитъ ние се лишаваме отъ най-големия аргументъ, за да можемъ да задържимъ онази провала и развала, която грози да ни овладѣе окончателно.

А. Ляпчевъ (д. ст): Г. председателю! Колко минути се пригазва по предложенията?

Х. Димитровъ (з): Вие само ме прекъсвате.

А. Ляпчевъ (д. ст): Азъ се обръщамъ къмъ председателството.

Председателъ: Времето Ви мина, г. Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): Вие можете да вземете каквото щете решение. Театритъ не ни сѣ пужни. Вие виждате, че България бѣ управлявана четири години отъ единъ министъръ-председател, роденъ отъ селянка; и сегашниятъ министъръ-председател е отъ селянка — и неговата майка е добила своето възпитание безъ театръ. България има нужда това да се говори. Ако не искате да изпаднемъ въ положението на Германия, за да молимъ свѣта после за аманъ и милостъ, . . .

Председателъ: Времето Ви мина.

Х. Димитровъ (з): . . . ако искате да запазимъ честта и достойнството на нацията, навреме вземете мѣрка, за да не изпаднемъ утре въ положението да се молимъ на цѣлъ свѣтъ за милостъ.

Председателъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Борисъ Геровъ.

Д-ръ Б. Геровъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Искамъ само да обърна вниманието на господа подписавшиятъ предложението, че паритѣ, които се даватъ на народнитѣ представители, нѣма да се дадатъ на втори Стамболийски да купува презервативи, или да строн краварници и курварници, или на другъ Омарчевски да ходи въ Бразилия да купува маймуни, а това сѣ паритѣ, които ще се дадатъ на хора, които изнемогватъ въ София. Г. Димитровъ не говори отъ името на цѣлата земеделска група, а отъ името само на 10 души, които правятъ домагоия съ това. (Ражкопѣскания отъ словориститѣ. Глъчка)

Х. Димитровъ (з): Разправи нѣщо и за метилявата афера, въ която и ти . . .

Председателъ: Д-ръ Т. КУЛЕВЪ.

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ.

Председателъ: (Звъни) Моля тишина, г-да! Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Ония отъ васъ, които приематъ предложението на г. Христо Димитровъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мѣншество, Събраието не приема.

По сжщия членъ има друго предложение, подписано отъ 10 души народни представители, въ смисълъ: (Чете) „Дневнитъ пари на народнитѣ представители не подлежатъ на секвестръ“.

В. Молловъ (д. ст): То и безъ това така се разбира.

Председателъ: Онѣзи отъ васъ, които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраието приема.

Г. г. народни представители! Ще гласуваме на трето четене законопроекта.

Ония отъ васъ, които приематъ законопроекта за изменение на забележката на чл. 1 въ закона за допълнителенъ извънбюджетенъ (свръхсмѣтенъ) кредитъ къмъ бюджетитѣ за финансовата 1921/1922 г. и пр. съ добавката, която токущо приехме, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраието приема.

(Вж. приложение № 6, Т. II)

Г. г. народни представители! Предлагамъ да вдигнемъ заседанието за утре съ следуюция дневенъ редъ:

Първа точка — провѣрка на избори. Време е да свършимъ вече съ тѣхъ; има готови повече отъ 20 избора.

Втора точка — първо четене законопроекта за изменение на чл. 2 отъ закона за допълнение на чл. чл. 123 и 140 отъ закона за опазване общественото здраве;

Трета точка — второ четене законопроекта за земеделскитѣ опитни и контролни институти;

Четвърта точка — второ четене законопроекта за скрититѣ недостатѣци при покупко-продажбата на домашнитѣ животни.

Пета точка — първо четене законопроекта за санитарно-ветеринарната служба;

Шеста точка — първо четене законопроекта за практическото рибарско училище и

Седма точка — одобрение предложението за одобрение сключената между царство България и република Австрия конвенция и пр.

Моля, ония отъ васъ, които приематъ така предложениия дневенъ редъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраието приема.

Вдигамъ заседанието за утре 14 часа

(Вдигнато въ 20 ч. 40 м.)

Секретаръ: Г. СЕМЕРДЖИЕВЪ.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Петко Разсукановъ, Никола Кемилевъ и Панаиотъ Калчевъ	619
Законопроектъ за изменение забележката на чл. 1 въ закона за допълнителенъ извънбюджетенъ (свръхсмѣтенъ) кредитъ къмъ бюджетитѣ за финансовата 1921/1922 г. на обща сума 364.685.054 л. (Трето четене)	641
Предложения: 1) за одобрение сключенитѣ между България и Кралството на сърбитѣ, хърватитѣ и словенцитѣ конвенции, а именно:	

	Стр.
а) конвенция за предаване на престѣпници и за празна помощ по углавни дѣла;	
б) сѣдебна конвенция, заедно съ придружаващето я приложение;	
в) конвенция за безплатна медицинска помощ и болнични грижи на бедни подданици (Продължение разискванията и приемане)	619
2) за одобрение на подписанитѣ въ София на 26 ноември 1923 г. отъ делегатитѣ на смѣсената българо-сръбско-хърватско-словенска комисиия два заключителни протокола (Приемане)	641
Дневенъ редъ за следующото заседание	642